STARA HRVATSKA
ŽUPANIJA PODGORSKA.

NAPISAO

E. LASZOWSKI.

(Preštampano iz CXXXVIII. knjige „Rada" jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.)

U ZAGREBU.
TISAK DIONIČKE TISKARE.
1899.

STARA HRVATSKA
ŽUPANIJA PODGORSKA.

NAPISAO

E. LASZOWSKI.

(Preštampano iz CXXXVIII. knjige „Rada“ jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.)

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1899.

Nepobitno dokazan je fakat, da su comitati (županije), koje nam spominju izprave tečajem XII.—XIV. vieka u Hrvatskoj, uredba, koja se temelji na starim hrvatskim županama. Tragove ovim hrvatskim župama nalazimo sve do Drave. Godine 1255. spominje se *„supanatus Novak“* na Dravi u Slavoniji.[1] Godine 1497. spominje se u darovnici hercega i bana Ivana Korvina, kojom daruje Nikoli Kotviću posjede oko Vrbovca (Tabora) u Zagorju, doslovno ovako: „montem Wrbowecz desertum in quo castrum olim Werbowecz extasse dicitur, nec non *suppanatum* ac vniuersas possessiones vltra montem“ ...[2]

U priedjelu pako izmedju Save i Kupe održala se je najjasnije uspomena na obstanak starohrvatskih župa. Za to nam pružaju jasne dokaze stara bratstva ili ti obćine (rodne): Turopolje, Draganići, Cvetkovići, Pribići, Krašići. U Turopolju nalazimo još i danas „župana“, a takova nalazimo u starije vrieme i u Draganićima, Stankovu, Cvetkovićima. Upravo kod ovih obćina, u prošlosti njihovoj, nalazimo takove odnošaje, koji bitno karakterišu negdašnju hrvatsku župu, koja se steraše u tom priedjelu. Gospodin prof. V. Klaić, u svojoj razpravi „Slavonija od X. do XIII. stoljeća“, upravo je liepo dokazao, da hrvatski comitati XIII. vieka niesu van ostatci hrvatskih plemenskih ili ti rodnih župa, u koje su donekle uvedene

[1] T. M. E. Z. I. p. 104.

[2] N. R. A. fasc. 1527. Nr. 5. Prije u kralj. zem. arkivu, sada u Budimpešti.

neke tudje uredbe, a poimence uredbe t. z. sistema castra, koji je u to vrieme cvjetao u Ugarskoj. Ta uredba, koja nije drugoga porietla van njemačkoga, primienjena na stare župe slavenske, koje su Magjari našli u svojoj današnjoj domovini, nije mogla uništiti starohrvatsku župu u Hrvatskoj, premda je ovom novom uredbom te razvitkom feudalnih prilika znatno oslabljena bila; ona dobiva više teritorijalni administrativni značaj.

Stare hrvatske uredbe živjele su u novim comitatima i na dalje, pa makar je bila u njima provedena razdioba žiteljstva u razrede „jobagiones castri", „castrenses" itd.

Medju ove hrvatske comitate (županije), koji su zasnovani na podlozi staro-hrvatske župe, spada i „comitatus de Podgoria" — „Podgora" — „Pogoria".

Ovom zgodom razpravljati ćemo o toj staroj hrvatskoj županiji podgorskoj. Prikazati ćemo najprije njezinu topografiju, a po tom i obseg njezin. Iza toga razpravljat ćemo o uredbama županije podgorske, u koliko imademo o tom pismenih spomenika, a napokon progovorit ćemo u kratko o crkvenim prilikama na teritoriju ove županije.

Pošto je pako županija podgorska faktično, i neko vrieme još samo formalno obstajala do oko polovice XIV. vieka, ograničit nam se valja na sámo ovo razdoblje t. j. do oko polovice XIV. vieka, koli u pogledu topografije toli njezinih uredaba te crkvenih prilika.

Prema tomu razdieljena je ova razprava u poglavja:

I. Topografiju.

II. Uredbe podgorske županije:

A. Župan podgorski;

B. Bratstva županije podgorske;

C. Crkvene prilike u županiji podgorskoj.

Spomenut nam je još i to, da ova razprava ne može biti u svakom pogledu dotjerana, ona je tek pokušaj svoje vrsti. Razlogom je tomu, što baš ob ovom predmetu — o starohrvatskim županijama — nema gotovo nikakovih obsežnijih strukovnih radnja u u našoj histor. literaturi. Nadati se je ipak, da će i to biti malen prilog k proučavanju uredaba staro-hrvatskih županija.

Napokon opažam, da sam upotrebio u toj razpravi neke kratice za naznaku vrela, koje ovdje razjašnjujem:

T. M. E. = Tkalčić monum. episcop. zagrab.

T. M. Z. = Tkalčić monum. civitatis zagrab.

W. C. A. = Wenzel: Codex Arpadianus cont.
T—B. C. B. = Talloczy-Barabas: Codex dipl. comitum Blagay.
Z. A. = Kr. zem. arkiv u Zagrebu.
N. R. A. = Neoregestrata acta.
N A. A. = Neoacquisita acta, u kr. zem. arkivu.

I. Topografija županije podgorske do polovice XIV. vieka i obseg njezin.

Prije nego li ćemo govoriti o uredbama i zgodama županije podgorske, nuždno je, da upoznamo njezinu topografiju i obseg njezin. Pošto je podgorska županija obstajala do oko polovice XIV. vieka, to ćemo se, prikazujući topografiju njezinu, ograničiti lih na one topografijske nazive, koje nam vrela napominju tečajem njezinoga obstanka. Mi ćemo dakle u ovom razdjelu naše razprave navesti svekolike nazive mjesta, rieka, potoka, posjeda, bregova, dolina itd., koje smo našli na teritoriju podgorske županije, a spominjane u listinama i inim pismenim spomenicima do polovice XIV. vieka.

Mnogi su se nazivi sačuvali sve do danas, nu imade i takovih, koji su odavna zaboravljeni, a na mjesto njih nastadoše novi. Odgonenuti pak, kako se danas zovu mjesta itd., koja su zamienila poznate nam iz listina stare nazive novima, nije najlakša stvar. U takovom slučaju, gdje to odgonenuti nije moguće, valja nam, u koliko je moguće, označiti čim točnije prostor, na kojem se dotično mjesto itd. tražiti ima, t. j. gdje je nekoč stajalo.

Nazive pako pisati ćemo onako, kako smo ih u vrelima ubilježene našli. Kod svakoga citirati ćemo sub nota vrelo i godinu, kada se spominje, uz eventualne bilježke i opazke naše.

Iztaknuti valja, da je mnogi naziv mjesta nastao od imena osoba ili roda, koji je to mjesto nekoč držao. Tako primjerice Pribići, Krašići, Cvetkovići, Draganići, Mirkopolje, Vukšin most (Vukšin šipak) dobiše svoje ime po Pribi, Kraišu, Cvetku, Mirku, Vukši. Sličnih primjera nalazimo i drugdje. Pod „terra“ razumievamo zemljištni posjed, dakle neki omedjeni zemljištni prostor. Ovakovi nose redovito i svoj naziv, a gdje nema naziva, nalazimo ime osobe ili roda, koji je to držao. Nema sumnje, da je na takovim posjedima bilo i kućâ — selo. Izrično se malo sela („villa“) napominje u županiji podgorskoj, akoprem nema sumnje da ih je bilo više.

*

Pod nazivom „mansio“ valja razumievati osamljeno obitavalište pojedinca ili koje obitelji.

Do polovice XIV. vieka našli smo u izpravama sliedeće topogr. nazive:

Belastudenech (puteus) g. 1283. Medjaš Podgorja i lipovačke gospoštije.[1] Ima se tražiti oko Belog brega. (Bieli studenac). Skrajna medja županije podgorske. Tu bijaše na okupu lipovačka gospoštija, zemlje okićkih jobagiona Domaha i roda mu, te zemlje Vukovoja, jobagiona podgorskog.

Belchychy (possessio) g. 1327.[2] Posjed castrensa podgorskih, spadaše pod grad Lipovac. Danas selo Belčići.

Berzouch (mons) g. 1249.[3] Medjaš posjeda Drokalenz. Ima se tražiti iznad sela Bukovca, (možda Brezovac?) Jedan briežuljak tog imena nalazi se takodjer kod sela Petrovine.

Biskupech (crkva sv. Petra de Biskupech) g. 1334.[4] U XIII. vieku „villa Potogoria“. Ime Biskupech dobi s toga, jer bijaše posjed biskupa zagrebačkoga. G. 1235. (terrula de Podgoria) darovan zagreb. kaptolu. Po crkvi sv. Petra dobi ime Petrovina (već u XV. vieku), koje nosi i dan danas.

Brebrouch (terra) g. 1249.[5] Posjed roda Pribića. G. 1327. zove se Debrouch (vidi niže). Danas selo Brebrovac.

Brebrohcouch (fluvius) g. 1249.[6] Danas potok Brebrovac, koji izvire izpod sela Brebrovca te utječe u Kupčinu kod sela Gudci u Draganićima.

Bregana (aqua) g. 1283. Medjaš lipovačke gospoštije naprama županiji podgorskoj „in caput aque Bregana iuxta terras nobilium de genere Priba sub plaga occidentali“.[7] Danas potok Bregana. Izvirao je dakle u županiji podgorskoj.

Brewenni (rivulus) g. 1249.[8] Medjaš posjeda Breznycha Izlievaše se taj potok u potok Breznycha. Ovaj se danas još zove Breveni potok, a nalazi se kod Desinca.

1 T.—B. C. B. p. 46.
2 T.—B. C. B. p. 102.
3 W. C. A. VII. p. 294.
4 T. M. E. II. p. 93.
5 W. C. A. VII. p. 296.
6 Ibidem.
7 T.—B. C. B. p. 45.
8 W. C. A. VII. p. 291.

Breznycha (terra) g. 1249.[1] Posjed roda Pribića. Po svoj prilici danas selo Breznik.

Breznycza (fons) g. 1249.[2] Možda današnji potok Stošinec, što teče kroz selo Breznik.

Broconoua (kapela sv. Pavla [de] Broconoua) g. 1334.[3] Danas selo Pavlovčani s kapelom sv. Pavla.

Brodari (crkva sv. Martina de Brodari) g. 1334.[4] Danas selo Hrnjetići na Kupi sa župnom crkvom sv. Martina. Još danas stoji nedaleko Hrnjetića selo Brodarci. Ime „Hernethichi" nalazimo tek u XV. vieku i to g. 1441 a tamo su onda živjeli „nobiles castrenses" spadajući pod grad Ozalj.[5]

Buchouicha (fons) god. 1249. Medjaš posjeda Buchwicha.[6] Danas potok Bukovica; izvire kod sela Bukovice a utječe u Kupu kod Zaluke.

Buchwicha (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića[7] Danas selo Bukovica izpod Prekrižja.

Budina — Budyna (terra indaginis Budina — indago Budyna) g. 1249. Posjed roda Pribića[8] Ležao je na sjeveru od ušća potoka Brebrovca u Kupčinu Danas se zove tim imenom „Budina" zemlja kod Slavetića pod šumom zvanom Stiska.

Bukouz (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda Drokalenz.[9] Danas potok što protječe selom Bukovcem a utječe u potok Dragu (Bukovčak).

Buzan (vallis) g. 1284. Medjaš posjeda Ruscindola.[10] Ova dolina ima biti negdje oko Lokošindola.

Caruaui kamen (lapis) g. 1284 Medjaš posjeda Toplice.[11] Taj kamen niesmo mogli ustanoviti gdje je stajao. Jedan „Krvavi kamen" nalazi se u Dolu obćine Krašića izpod Kostela, posjeda Vancaševa. Priča se, da je taj kamen ostao krvav uslied turskog po-

[1] Ibidem.
[2] Ibidem.
[3] T. M. E. II. p. 93.
[4] Ibidem.
[5] Lopašić, Urbari, str. 259.
[6] W. C. A. VII. p. 297.
[7] Ibidem.
[8] Ibidem pag. 298. 299.
[9] Ibidem p. 293.
[10] Kukuljević: Regest. Nro. 1361.
[11] Ibidem Nr. 1361.

kolja. — Kod sela Celine nalazi se u briegu oranica, koja se zove „Krvari brieg" — radi toga, jer je zemlja crvena kao krv.

Chebden (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[1] Ista izprava napominje dva posjeda (terra) istog imena. Jedan je bez sumnje današnje selo Čabdin, dok je drugi bio nešto niže Okićnice kod Črne mlake.

Chebden (rivulus) g. 1249. Chebdyn g. 1257.[2] Potok čabdinski.

Cherechez (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[3] Ležao je izmedju Dvorjana, Golivrha i Bukovca. Ima danas kod sv. Jane brieg, zasadjen vinogradom, a zove se „Čereteš".

Cheresneuch (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[4] Bijaše izmedju potoka Cheresneucha? i Selne na Kupi, dakle medju Kupom i selom Brezarić izpod Krašića. Omedjen s iztoka potokom Selnom sa zapada potokom Cheresneuchem (?).

Cheresneuch (rivulus) g. 1249. Medjaš istoimena posjeda.[5] Utjecaše u Kupu.

Chermosni (rivulus) god. 1249.[6] Medjaš posjeda Bukovice (Buchwicha). Utjecaše u potok Bukovicu.

Chernilievecz (terra) g. 1345. Bijaše posjed Šolta, sina Borkova, onda ga kupi za 15 maraka Dragan, sin Radošev, comes podgorskih jobagiona, te ga darova obćini i crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom.[7] Danas Černilovač.

Chornamlaka (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda Chebdina.[8] Danas valjda dio Okićnice kod parne pilane Černe mlake.

Chucouagoricha (mons) g. 1283. (Čukova gorica). Medjaš gospoštije lipovačke i Podgorja.[9] Danas „Čukova-gorica" izmedju šume Lipovca i Plešivice.

Chypke (frutices spinarum) g. 1284. Medjaš posjeda Rusindola. Tamo bijaše vrelo.[10]

---

[1] W. C. A. VII. p. 291.
[2] Ibidem i privilegij jastrebarski.
[3] W. C. A. VII. p. 293.
[4] Ibidem p. 298.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem p. 297.
[7] Z. A.
[8] W. C. A. VII. p. 291.
[9] T.—B. C. B. p. 46.
[10] Kukuljević: Regest. Nr. 1361.

Clanch (locus — ubi sunt tres monticuli ubi est via publica) god. 1284. Medjaš posjeda Rusindola.[1] Klanjac, kojim je cesta prolazila.

Coztanehuc (mons) g. 1249. Medjaš posjeda Grabrounicz.[2] Ima se tražiti na lievoj strani potoka Kupčine, kod mjesta gdje je potok Zebin (?) utjecao u nju. Svakako iznad Pribića.

Costaneuch (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda „insula putei".[3] Po svoj prilici danas potok što protječe žumberačkim Kostanjevcem.

Craysig (terra generationis Craysig) god. 1249.[4] Posjedi roda Krašića. Medjašio sa posjedima: Grabrounicz, Buchwicha, terra insule Putei, terra indaginis Budina, i Mirkovim poljem (g. 1316.). Danas teritorij krašićke obćine.

Culpa (aqua) g. 1249. Colpa g. 1316.[5] Rieka Kupa.

Cupchina (limfa — aqua) g. 1249.[6] Potok Kupčina.

Cupuz (rivulus) g. 1249. Medjaš posjeda Cupuzdol.[7] Kupečki potok kod sela Kupečdola.

Cupuzdol (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[8] Današnje selo Kupečdol u župi sv. Ane.

Cyvckoigi (generationes C.) g. 1249. Medjaši „terrae Chebden". *Terra filiorum Cuetk* god. 1257 *Terra generationis Cvetkowich* g. 1345.[9] Danas teritorij obćine Cvetkovići.

Dalich: Vidi Dolych.

Dankpotoka (fluvius) g. 1284. Medjaš posjeda Ruscindola.[10] Ne da se ustanoviti. Tražiti ga valja oko Lokošindola.

Debrouch (possessio) g. 1327. Posjed podgorskih castrensa, spadaše pod grad Lipovac.[11] Isto što *Brebrouch*.

Doliani (terra) g. 1312. 1345.[12] U XV. vieku (1450.) spominje se pod imenom „Dolyane".[13] Danas selo Dolanski jarek izpod Molunja. 1312. bio posjed comesa Dragana.

1 Ibidem.
2 W. C. A. VII. p. 296.
3 Ibidem p. 297 i dalje.
4 Ibidem p. 296 i dalje.
5 Ibidem p. 298. T.—B. C. B. p. 81.
6 W. C. A. VII. p. 296. 298.
7 Ibidem p. 292.
8 Ibidem.
9 Ibidem. Privilegij jastrebarski, te u kr. zem. arkivu N. A. A.
10 Kukuljević: Regest. Nr. 1361.
11 T.—B. C. B. p. 102.
12 N. A. A. i arkiv jugosl. akad. (1312.)
13 Ark. zagr. kaptola. Acta ant. f. 30. Nro. 3.

Dolych (fons) g. 1249. Medjaš posjeda Chebden.[1] Danas potok Dolnja kod Jastrebarskoga. G. 1257. u privilegiju jastrebarskom spominje se pod imenom *Dalich.*

Domagouich (terra) g. 1327. Posjed Radina sina Radomera de Domagouich[2] — roda Domagovića. Danas posjed obćine Domagovići kod Jastrebarskoga.

Draga (ripa) g. 1316. Medjaš posjeda Mirkopolja na potoku „Glinech" (?).[3]

Dragonis (mons) g. 1249. Medjaš posjeda „Drokalenz". *Dragonez* g. 1283. Medjaš lipovačke gospoštije i županije podgorske.[4] Danas brdo Dragonošec.

Dragos (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[5] Spominje se na potoku Kupčini (iuxta Cupchynam). U dotičnoj izpravi stoji „terra Dragos" bez i kakova dodatka. — Može biti da je to ime osobe, a po njoj nosila je ta terra svoje ime. Po tom bi to bio posjed Dragošev od roda Pribića. U privilegiju jastrebarskom spominje se „terra generacionis *Draguslaii*" (g. 1257.),[6] a g. 1316. spominju se „de genere Dragozlaichi" kao susjedi - medjaši posjeda Mirkopolja[7] Prema tomu možemo suditi, da je to teritorij potonje obćine Draganića.

Dragouani vallis, puteus. Vidi Draguandol (fluvius).

Draguandol (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[8] G. 1450. Dragowandol.[9] Danas selo Dragovanšćak na iztok Slavetiću.

Draguandol (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda „Zcopna" i „Dragovandol". Isto što „puteus vallis Draguani".[10] Danas potok Dragovanšćak. I dolina „vallis Draguani" ima se tražiti oko Dragovanšćaka.

Draguzlaii (terra generacionis Draguzlaii) god. 1257. Od te zemlje roda Draguslavova (možda Dragoševa) dobiše dielak hos-

---

[1] W. C. A. VII. p. 291.
[2] Z. A. Transump. don. reg. saec. Tom. III. p. 251.
[3] T.—B. C. B. p. 82.
[4] W. C. A. VII. p. 294. T.—B. C. B. p. 45.
[5] W. C. A. VII. p. 298.
[6] Izvor. u jastrebarskom arkivu.
[7] T.—B. C. B. p. 82.
[8] W. C. A. p. 295.
[9] Kapt. zagr. ark. Act. ant. fasc. 3 a. Nro. 3.
[10] W. C. A. VII. p. 295.

pites jastrebarski. Medjašili su ti posjedi sa Jastrebarskim. Izporedi „Dragos“.

Drokalenz (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[1] Točno se ne da ustanoviti, gdje je bio taj posjed. Nu svakako imao bi se tražiti negdje sjeverno od sela Dragovanšćaka, ili uz gornji tok potoka Volavčice.

Dubrava. Vidi Machkovacz.

Duorchenicha (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[2] Izporedi Duorian.

Duorchenicha (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda istog imena.[3] Danas potok Dvorčanica, izvire izpod Dvorjana u Ivančić-selu i teče izpod Šanibriega u Malunje.

Duorian (possessio) g. 1327. Pripadaše tada gradu Lipovcu, a živjeli su tamo castrenses podgorski.[4] Isto što Duorchenicha (terra). G. 1450. pod imenom „Dworyane“.[5] Danas selo Dvorjani kod sv. Ane.

Gazlicha (mons) g. 1284. Medjaš posjeda „Thoplicha“.[6] Ima se tražiti kod sela Toplice.

Glogonchiz (fluvius) g 1249. Medjaš posjeda „Breznycha“.[7] Ima danas potok Glogovec, ali taj ne će biti istovjetan sa ovim. Koji je to danas, ne znamo.

Gnilech (fluvius) medjaš posjeda Mirkopolja g. 1316.[8] Negdje kod Mirkopolja. Današnje ime ne znamo.

Gorcha (possessio) g. 1327. Spadaše pod grad Lipovac, a tamo nastavahu castrenses podgorske županije.[9] Danas selo Gorica.

Gouriena (kapela sv. Ivana de Gouriena) g. 1334[10] U XV. vieku dolazi isto mjesto pod imenom „St. Johannes“ ili „Iwanecz“. U XVI. vieku poprimi ime današnje Dešinec. Pod gore rečenim nazivom ima se razumievati selo Gor. Dešinec sa kapelom sv. Ivana. G. 1466. dobi posebne slobode od kneza Martina Frankopana.

---

[1] Ibidem p. 293.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.
[4] T.—B. C. B. p. 102.
[5] Ark. zagr. kapt. act. ant. f. 30. Nr. 3.
[6] Kukuljević: Reg. Nro. 1361.
[7] W. C. A. p. 291.
[8] T.—B. C. B. p. 82.
[9] T.—B. C. B. p. 102.
[10] T. M. E. II. p. 93.

Grabrounicz (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[1] Bijaše posjed s obe strane na potoku Kupčini, negdje iznad Krašića, možda današnje selo Strmac?

Gradische (monticulus) g. 1316 Medjaš posjeda Mirkopolja[2] na kupi naproti Trešćerovcu. Taj naziv nas nuka, da možemo naslućivati, da se je na tom briežuljku nalazilo kakovo gradište, t. j. podor gradjevina Nije li to trag kakovih prehistoričkih gradjevina? Taj humak „Gradišće" nalazi se blizu Mirkopolja na lievoj obali Kupe u podobi visoka mravinjaka, a pokrit je šumom. Na vrhu se nalaze tragovi razvalina. Priča narod, da taj grad, sagradjen na „Gradišću", bijaše nekoč svojina Mirka, po kojem dobi Mirkopolje svoje ime. Pod gradom bijaše, kako priča veli, brvno preko Kupe, kojim se prelazilo u Trešćerovac. Narodna predaja pozna neku vlastnicu Gradišća po imenu groficu Galvanku, koja bijaše velikom nasilnicom-tirankom.

Gradnicha (fluvius) g. 1283. Medjaš lipovačke gospoštije i Podgorja.[3] Po svoj prilici skrajni gornji tok potoka Gradne, sjevero-iztočno Bielom briegu.

Grech (possessio juxta Culpam) g. 1327. Posjed knezova Babonića, što ga dobiše darom kralja Bele (ex donacione regis Bele).[4] Danas Gradec na Kupi kod Karlovca.

Heunj (rivus) g. 1201. Medjaš posjeda „Potogoria",[5] utjecaše u potok Volaule (Volavčica). Ima se tražiti oko Petrovine.

Istenec (mons) g. 1201. Medjaš posjeda „Potogoria".[6] Zapadno od Petrovine nalazimo na briegu kapelu Sv. Tiela. Nije li gornji naziv u savezu s tom kapelicom? (Isten je magjarska rieč = Bog.)

Jachkouech (mete nobilium de genere Jachkouech de genere Jachkouichi). Posjedi roda Jachkovichi medjili su s posjedom Mirkopoljem sa zapada.[7] Danas posjed sela Vrhovac. Izporedi niže „Jeschko".

Jalezi (silva) g. 1249. Spominje se kao medjaš posjeda „terra indaginis Budina — indago Budyna".[8]

---

[1] W. C. A. VII. p. 296.
[2] T.—B. C. B. p. 81.
[3] Ibidem p. 46.
[4] Ibidem p. 102.
[5] T. M. E. I. p. 14.
[6] Ibidem.
[7] T.—B. C. B. p. 81. 82.
[8] W. C. A. VII. p. 299.

Jaztraburzca — Jaztraburzcka — Jaztrabarcka (terra, — forenses de — hospites de — villa) g. 1249. 1257. — Jaztrebarzka g. 1314.[1] Današnje trgovište Jastrebarsko (Jaska).

Jeschko (crkva sv. Kosme i Damjana de Jeschko) g. 1334.[2] To ime dobi u staro vrieme rečeno mjesto po plemenitom rodu „Jachkouich", koji se g. 1316. spominje kao medjaš Mirkopolja. Danas se to mjesto zove Vrhovac, a u njem je župna crkva gore spomenutih svetaca. Već g. 1450. dolazi pod imenom „Vorhouczy".[3]

Jeskouo (crkva sv. Marije de Jeskouo) g. 1334.[4] Danas selo Mahićno sa župnom crkvom B. D. M. God. 1450. dolazi pod imenom „Machychno".[5] Vidi niže „Machichin".

Jezero (lacus) god. 1283. To jezerce sjáše na iztočnoj strani briega Dragonošca (Dragonez) te bijaše medjašem izmedju lipovačke gospoštije i Podgorja.[6]

Laskouech (fluvius) god. 1284.[7] Medjaš posjeda Ruscindola. Danas potok Lešćina, iztočno od Lokošindola.

Lipoua-mlaca g. 1345. Medjaš posjeda Chernilovca.[8] Isto što niže „Mlaca".

Locauc (rivus) g. 1201. Medjaš posjeda Potogoria[9] (Petrovine). Vidi Lukavecz.

Lomnichadraga (vallis) g. 1283. Medjaš gospoštije lipovačke i Podgorja.[10] Dolina na jug briega Vel. Lomnika. (Lomnička draga).

Lukavecz (rivulus) god. 1312. 1345. Medjaš posjeda Chernilovca.[11] Danas potok Lukavec izvire u istoimenoj šumi kod sela Belčići i utječe kod Volavja u potok Črnilovec.

Machicin (terra) god. 1249. Posjed roda Pribića.[12] U XIV. vieku (g. 1334.) Jeskouo, u XV. Machychno. Danas Mahićno.

Machicus (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda Machicin.[13]

---

[1] Ibidem p. 291. 292. i privilegij jastrebarski. T.—B. C. B. p. 77.
[2] T. M. E. II. p. 93.
[3] Ark. zagr. kapt. Act. ant. fasc. 30. Nr. 3.
[4] T. M. E. II. p. 93.
[5] Ark. zagr. kapt. act. ant. f. 30. Nr. 3.
[6] T.—B. C. B. p. 45.
[7] Kukuljević. Reg. Nr. 1361.
[8] Z. A.
[9] T. M. E. I. p. 14.
[10] T.—B. C. B. p. 45.
[11] Z. A., te arkiv jugosl. akademije (1312.).
[12] W. C. A. VII. p. 299.
[13] Ibidem.

Machkovacz (Dubrava Machkovacz, silva) g. 1246.[1] Danas šuma Dubrava, iztočno od Jastrebarskoga.

Maluina (aqua) g. 1345.[2] Vidi Molona (rivulus).

Molona (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[3] Danas selo Molunje. Dolj. Molunje (Also-Molona), što se god. 1384. i 1422. spominje kao posjed roda Domagovica, jest današnje Hrastje izpod Molunja (Hrastie aliter Also-Molona).[4] Čini se da ovog nije bilo za vrieme obstanka podgorske županije.

Molona (rivulus) g. 1242. Medjaš istoimena posjeda.[5] G. 1345. Maluina (aqua), na njoj bijaše most. Danas potok Malunje.

Mirk (campus). Spominje se medju medjašima posjeda Mirkouopole g. 1316.[6]

Mirkouopole (terra seu possessio) g. 1316. Posjed roda Pribića, prodan banu Stjepanu Baboniću.[7] Od tog doba spadaše pod gospoštiju ozaljsku. Danas Mirkopolje na Kupi naproti Trgu.

Mlaca (dicta Lipoua) g. 1345.[8] Isto što gore Lipoua-Mlaca.

Mlaka-Rakitova g. 1345. Vidi Rakitova Mlaka.

Mlata (lacus) g. 1249.[9] Medjaš posjeda „terra indaginis Budina".

Oblazni (rivulus) g. 1249. Medjaš posjeda Dragouandol.[10] Koji je potok danas, ne možemo ustanoviti.

Orehouacz (Orehouecz) (fluvius) g. 1312. 1345. Medjaš posjeda Chernilovec. Utjecaše u potok Malunje (Molona), blizu mosta na ovom.[11] Danas ima potok Orehovac, koji utječe u potok Črnilovec, a ovaj utječe kod Domagovića u Kupčinu. Čini se da je istovjetan sa „Orehouacz".

Orehouz (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda Machicin.[12]

Oztagonycha (mons?) g. 1249. Medjaš posjeda Drokalenz.[13] (Po svoj prilici imalo bi biti pisano Oztragorycha = Oštragorica). Možda je to Veliki vrh iznad Slavetića.

---

[1] Z. A.
[2] Ibidem.
[3] W. C. A. VII. p. 292.
[4] Z. A. Trans. don. reg. saec. Tom. III. p. 251 i dalje.
[5] W. C. A. VII. p. 292.
[6] T.—B. C. B. p. 81.
[7] Ibidem.
[8] Z. A.
[9] W. C. A. VII. p. 298/9.
[10] Ibidem p. 296.
[11] Z. A. i ark. jugosl. akad. (1312.)
[12] W. C. A. VII. p. 299.
[13] Ibidem p. 294.

Pissech (rivulus) g. 1283. Medjaš lipovačke gospoštije i Podgorja.[1] Ima se tražiti zapadno od brda Plešivice (?).

Plesiuicha (terra) g. 1283. Terra emptitia Ivana Okićkoga, prodana Radoslavu Baboniću, zajedno s gradom Lipovcem.[2] Čini se, da je prije pripadala županiji podgorskoj. Danas Plešivica. Vidi „Prelepi".

Pocheclych (rivulus) g. 1249. Medjaš posjeda Draguandola.[3]

Podgora (castrum de P.) g. 1283.,[4] Podgoria (locus) g. 1193 1197. etc.[5]

Podgorya. Podkoria (comitatus, castrum, comes de P.) 1244. 1249. 1264. etc. 1327. 1345.[6] Ovim imenom, raznog oblika, nazivlju stare izprave grad i županiju podgorsku. Danas nema nit grada nit razvaline takova imena, na cielom obsegu negdašnje podgorske županije. Podgorjem se nazivlje sav priedjel oko Slavetića i sv. Jane, još i dan danas.

Gdje je dakle stajao stari nekoč županijski grad Podgorje? Kako se zove danas ona topografijska točka, gdje je on nekoč stajao? Uzalud tražimo Podgorski grad na ma kojoj karti, a ne poznaje ga niti narodna tradicija ondješnjeg žiteljstva. Nu unatoč svemu tomu nije moguće, da je stari podgorski grad netragom izbrisan sa površine zemaljske. Nije li promienio svoje ime? Ne stoji li kakav grad ili razvalina drugog imena, pod kojim se krije stari podgorski grad?

Uzmemo li u obzir ime „Podgoria", „Podgora", „Podgorje", koje je čisto hrvatsko, to nas ovo ime upućuje, da je grad toga imena stajao negdje pod gorom. Morao je dakle grad Podgorje stajati izpod gore, a nipošto na gori i usred široke ravnice, što no se od podnožja plješivičkih ogranaka pružila na jug do Kupe. Po tom valja nam tražiti grad Podgorje na podnožju plješivičkih ogranaka. I zbilja tamo ga moramo naći.

Kod traženja tog grada pomažu nas samo stari pismeni spomenici. Stari popis župa biskupije zagrebačke od g. 1501. spominje nam Petra, župnika crkve sv. Ane „in Podgorya", i kapelana nje-

[1] T.—B. C. B. p. 46.
[2] Ibidem p. 45.
[3] W. C. A. VII. p. 296.
[4] T.—B C. B. pag. 44.
[5] T. M. E. p. 5. Kukulj. Cod. Dipl. p. 185.
[6] W. C. A. VII. p. 290. Kukuljević, Regest. Nr. 470 i 1341. T.—B. C. B. p. 102.

govog Šimuna.[1] Imademo nadalje izpravu od g. 1543.,[2] koja nam takodjer pomaže riešavati naše pitanje glede položaja grada Podgorja. Ona veli na jednom mjestu: „subtus castellum seu *turrim* partium ipsarum (t. j. litigantium) *Podgorya* vocatum“. Dalje opet: „possessio Felsew Wolawlya *supra turrim*“, onda „apud ecclesiam *sanctae Annae* matris gloriosae virginis Mariae in *Podgoria*“.

Iz teksta dakle ove izprave jasno doznajemo:

1. da je „castellum seu turris Podgorya“ zbilja još polovicom XVI. vieka obstajao, t. j. da je podgorski grad u to doba nosio još svoje staro ime;

2. da se je selo (possessio) iznad grada Podgorja (supra turrim) zvalo Felsew-Wolawlya t. j. Gornje Volavje;

3. da je župna crkva sv. Ane stajala u Podgorju (u užem smislu), što se vidi takodjer iz spomenutoga popisa župa od g. 1501.

Vidimo dakle jasno, da je grad Podgorje stajao u današnjoj župi sv. Jane, a da poviše njega stajaše selo Felsew-Wolawlya.

Ako, poznavajući dobro ovu okolicu, dovedemo ovo poznavanje okolice u sklad sa riečima spomenute izprave od god. 1543., opažamo odmah, da je rečeno selo Felsew-Wolawlye današnje selo Draga, i to onaj dio toga, koji se proteže na desnoj obali potoka Drage — zvanoga nekoč „fluvius Wolawlye“[3] — hrbtom (oplazom) briega; da je selo danas zvano Gorica, sa župnom crkvom sv. Ane, ona topografijska točka, koju izprava zove „de Podgorya“, a prema tomu „castellum seu Turris Podgorya“ nije drugo nego današnja razvalina „Turanj“, koja stoji na oplazu brdašca izpod Špigelskoga briega, iznad ceste, koja se vijuga klancem iz Drage prema Žumberku. I doista vidimo, da je iznad ove razvaline negdašnjega Podgorja-grada dio sela Drage, nekoč zvanoga Felsew-Wolawlya.

Tako smo sretno ustanovili točku, gdje je stajao stari podgorski grad.

Grad Podgorje nalazimo spominjan u XVI. vieku, sad pod imenom „Turris lapidea in Felsew-Wolawlya“, sad pak pod imenom „Turan“. Kasnije se po obitelji Kiševićâ nazivaše Kišević-Turan. Danas jednostavno „Turanj“ a župa tamošnja „sv. Ana pod Turnjem“ (sub Turen).

---

[1] Starine IV. pag. 218.
[2] N. A. A.
[3] U izpravi od g. 1543.

Podgoria (crkva B. D. M. de Podgoria) g. 1263. Kod crkve B. D. M. de Podgoria bio je g. 1263. župnikom Martin, bivši prije čuvar crkve vacke.[1] To se mjesto kasnije prozva Volavje, gdje i danas stoji crkva B. D. M.

Podgoria (terrula) g. 1235.[2] Vidi Potogoria.

Podgoria (fluvius) g. 1257. Medjaš posjeda Jastrebarskoga.[3] Danas potok Rieka, koji protječe kroz Jastrebarsko.

Poganeniue (locus) g. 1283. Medjaš gospoštije lipovačke i Podgorja.[4] Pogana njiva znači staru zapuštenu oranicu-njivu. Ovakovih ima danas dosta još po Plešivici. Pače se tragovi oranja vide i u stoljetnim šumama, koje su po plješivičkom gorju porasle.

Poligrad (terra) g. 1312. 1345. Medjašio sa posjedom Černilovcem.[5]

Potogoria (villa) g. 1201. Prema opisu medja stajalo je to selo oko potoka Volavčice, Svibna i Lukavca (?). Bijaše posjed zagreb. biskupa,[6] koji ga „terrulam Podgoria“ (g. 1235.) darova svomu kaptolu. Kasnije dolazi pod imenom „Biskupech“ a po crkvi sv. Petra prozva se kasnije Petrovinom.

Precopa (mons) god. 1284., Precope god. 1283. Medjaš gospoštije lipovačke i Podgorja (god. 1283.), pak medjaš posjeda Ruscindola (g. 1284.).[7] Ima se tražiti kod Plešivice.

Prelepi (crkva sv. Jurja de Prelepi) g. 1334.[8] Danas Prilipje u župi Plešivičkoj. Crkva sv Jurja stoji u Plešivici. Bilo je dakle selo Prilipje znatnije od Plešivice, jer po njem nosi crkva ime svoje „de Prelepi“.

Pribichi (crkva sv. Siksta de Pribichi) g. 1334.[9] To mjesto dobi svoje ime po rodu „Priba“ (generatio Priba): Pribići. Danas Pribići sa župnom crkvom sv. Siksta.

Prichawini (terra) g. 1249. Posjed roda Pribića.[10] (Možda Privinci.)

---

[1] Summarium izpravâ samostana svetičkog I. p. 14. u Z. A.
[2] T. M. E. I. p. 75.
[3] Privilegij jastrebarski.
[4] T. - B. C. B. p. 46.
[5] Z. A. i ark. jugosl. akad. (1312.)
[6] T. M. E. I. p. 14.
[7] Kukuljević. Reg. Nr. 1361, te T.—B. C. B. p. 46.
[8] T. M. E. II. p. 93.
[9] Ibidem.
[10] W. C. A. VII. p. 297.

Prichayn — Prychayn — Prichayni (fons) g. 1249. Medjaš posjeda Prichawini i „terrae indaginis Budina".[1]

Prilepi (terra) g. 1283. Pripadaše gospoštiji lipovačkoj, odnosno Ivanu Okićkomu, kao „terra donativa" S gradom Lipovcem proda je 1283. Radoslavu Baboniću.[2] Danas Prilipje. Vidi: Prelepi.

Putey insula (terra insule Putey) g. 1249.[3] Ima se tražiti na potoku Kupčini i Brebrovcu izmedju Vukšin-Šipka i Gor. Kupčine te Pribića. Svakako je taj posjed ležao medju potocima, s toga se i zvao otokom.

Rahcha. Vidi: Rascha.

Rakitoua mlaka g. 1312. 1345. Medjaš posjeda Černilovca.[4] U šumi grofa Erdöda, zvanoj Rakitovica, dvie su mlake, u većoj se goje ribe.

Rascha (Woyn filius Cherna de Rahcha, — Vechedrag de Rascha) g. 1264. 1284.[5] Spominju se u listinama osobe iz „Rascha"; bilo je to prebivalište napomenutih osoba. Bez sumnje današnje Hrašća izpod Toplice. Prebivahu tamo jobagioni podgorski.

Rascha (fluvius) god. 1249. Medjaš posjeda Toplice.[6] Danas potok Raica, što izvire izpod Tihočaja, a utječe u Toplicu.

Rauniuorh (mons) god. 1283. Medjaš lipovačke gospoštije i Podgorja.[7] Valjda „Rauniuvrh" = Ravnivrh. Ima se tražiti na zapad brdu Plešivici.

Raztoca (terra) g. 1283. Pripadaše pod grad Lipovaac, odnosno Ivanu Okićkomu, kao „terra donativa". Prodano s gradom Lipovcem Radoslavu Baboniću (1283.)[8] Danas Rastoki kod Slavetića.

Reka (terra) g, 1249. Posjed roda Pribića. G. 1327. pripadaše gradu Lipovcu, a tamo stanovahu castrenses županije podgorske.[9]

Reka (fluvius) g. 1283. Spominje se medju medjašima lipovačke gospoštije i Podgorja.[10] G. 1257. Podgoria. Danas potok Rieka.

[1] Ibidem p. 297. 299.
[2] T.—B. C. B. p. 44.
[3] W. C. A. VII. p. 297.
[4] Z. A. i ark. jugosl. akad. (1312.)
[5] Kukuljević: Regesta. Nr. 881 i 1361.
[6] W. C. A. LII. p. 294.
[7] T.—B. C. B. p. 46.
[8] Ibidem p. 44.
[9] W. C. A. p. 292. T.—B. C. B. p. 102.
[10] T.—B. C. B. p. 46.

Rufoin. Vidi Ruscinpotok.

Rupa (fovea) g. 1249. Spominje se medju medjašima posjeda „terra indaginis Budina".[1]

Ruscin (vallis) g. 1284. Medjaš posjeda Ruscindola.[2] Dolina uz potok Rustinec.

Ruscindol (terra) g. 1284. Posjed roda Pribića, prodan Radoslavu Baboniću.[3] Ima se tražiti na potoku Rustincu iznad Pavlovčana.

Ruscinpotok (fluvius) g. 1284. Medjaš posjeda Ruscindola.[4] Danas potok Rustinec.

Ruzindol. Vidi Ruscindol.

Scelny (fons) g. 1249.[5] Medjaš posjeda „Cheresneuch". Danas potok Selna, koji izvire kod sela Brezarićâ, a utječe u Kupu iznad Mirkopolja.

Scenny (rivus) g. 1249.[6] Medjaš „terrae Prichawini" (Prvinci iznad Prekrižja?). Današnje se ime tog potoka ne da ustanoviti.

Scirobotay (rivulus) g. 1249.[7] Medjaš posjeda „terrae Prichavini". Ne može se ustanoviti današnje ime tog potoka.

Scitut (rivulus) g. 1249.[8] Medjaš zemlje „Reka". Po svoj prilici je ovo ime krivo prepisano ili je u izvorniku pisarska pogreška. Moralo bi glasiti „Siccus" t. j „suhi". Prema tomu ustanovit bi se dalo današnje ime tog potoka. Potok Suhača teče blizu Reke. — Po tom je to ovaj potok.

Sclauetichi — Sclauethych — Sclaueticzy (villa) g. 1249. Posjed, gdje su živjeli castrenses grada Podgorja.[9] G. 1327. (possessio Sclauetiz) spadaše pod grad Lipovac[10] (posjed podgorskih castrensa).

Sclepchac — Sclepchacz (rivulus) god. 1249.[11] Medjaš zemlje „Brebrouch" (Brebrovac). Ima se tražiti oko sela Brebrovca. Danas se valjda inače zove taj potok.

1 W. o. c. p. 299.
2 Kukuljević: Regesta. Nr. 1361.
3 Ibidem.
4 Ibidem.
5 W. C. A. p. 298.
6 Ibidem p. 297.
7 Ibidem.
8 W. C. A. VII. p. 292.
9 Ibidem p. 296.
10 T.—B. C. B. p. 102.
11 W. C. A. p. 296.

Siccus-potok god. 1249. Medjaš posjeda Chebden.[1] Danas valjda Suha struga kod Čabdina.

Suibin (fluvius) god. 1201. Medjaš kaptolskog posjeda „Villa Potogoria" [2] Danas potok Sviben iztočno Volavju i Petrovini.

Sypek (crkva sv. Jurja de Sypak) g. 1334.[3] Danas Šipak u Draganiću sa župnom crkvom sv. Jurja.

Syu(in). Vidi Zyuin.

Szeno (promonthorium) g. 1346. Tu je Andrija Jaskay imao vinograd, koji darova kapeli sv. Duha u Jastrebarskom.[4]

Thopina draga (vallis) g. 1283 Medjaš lipovačke gospoštije i Podgorja.[5] (G. 1474. Tumpina draga). Uvala medju vrelom Bregane i Lomničkog jarka (drage). Danas Tupina draga.

Tolomas (pons) g. 1201. Most taj bijaše na potoku Svibnu kod Petrovine.[6]

Toplicha — Thoplicha — Tuplyce (terra) god. 1249 Posjed roda Pribića. G. 1284. proda Pribko, sin Pribe, posjed Toplicha za 25 maraka comesu Radislavu, sinu Stjepana (Babonića).[7] Danas Toplica u župi sv. Ane.

Toplica, Toplicha, Thoplicha, Tuplycha, Tuplycza (fluvius, aqua) god. 1249. 1264. 1284. Medjaš posjeda Toplice.[8] Danas potok Toplica.

Treztem (rivulus) g. 1249.[9] Medjaš zemlje „terra indaginis Budina". Kako se danas zove i gdje je taj potok, ne da se ustanoviti.

Tulztiuerh (mons) g. 1249.[10] Medjaš zemlje „Drokalenz".

Valaule (vallis) g. 1249 [11] Medjaš posjeda (terrae) Drokalenz. Dolina uz Volavčicu?

Varanapech (lapis) g. 1316. Medjaš posjeda Mirkopolja.[12]

[1] W. C. A. VII. p. 292.
[2] T. M. E. Z. I. p. 14.
[3] T. M. E. II. p. 93.
[4] Z. A. a. n. a.
[5] T. – B. C. B. p. 45.
[6] T. M. E. I. p. 14.
[7] W. C. A. p. 294. Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 1361.
[8] Ibidem, i regest Nr. 881 (N. R. A. fasc. 441. Nr. 12., prije u kr. zem. arkivu, sada u Budimpešti).
[9] W. C. A. p. 299.
[10] Ibidem p. 294.
[11] Ibidem.
[12] T.—B. C. B. p. 81.

Vidyna goricha (mons) g. 1249.[1] Kod Rastokâ izpod Toplice je i danas brieg, koji se zove Vidina-gorica.

Wlconis pons g. 1249. Spominje se medju medjašima posjeda „terrae insule Putey". Bijaše na potoku Brebrovcu, izpod sela Gor. Kupčine.[2] Porieklo tog naziva bit će u savezu sa imenom „Wlk" = „Vuk" = „Vukša". Slično dobi svoje ime posjed Vukšin Šipak, koji se u XV. vieku napominje u listinama. Danas je „Vukšin most" iznad Vukšin-šipka.

Volaula (crkva sv. Marije de Volaula) g. 1334.[3] Nekoč Podgoria s istom crkvom g. 1263. Danas Volavje sa crkvom B. D. M. Poznata crkva radi velikih proštenja.

Volaula (rivus, fons) g. 1201., 1249. Medjaš posjeda „villa Potogoria" (1201.) te posjeda Drokalenz (1249.)[4] Danas potok Volavica, Volavčica.

Vranidol (mons) g. 1283. Medjaš izmedju lipovačke gospoštije i Podgorja.[5] Danas Vranovski brieg. Ima i selo Vranovdol.

Vratzcha (locus) g. 1283. Spominje se medju medjašima lipovačke gospoštije i Podgorja. Do tog mjesta došlo se cestom od briega Precopa.[6] Po svoj prilici „Velika Vrata" na Plešivici. (Medju Lipovcem i Plešivicom).

Vuchak (promonthorium) g. 1346. Tu je imao gradjanin jastrebarski Stjepan Matkov vinograd, koji je darovao crkvici sv. Duha u Jastrebarskom.[7]

Vydunal (mons) g. 1264. Medjaš posjeda Zastobe[8] Isto što „Vidyna goricha". (Vidi sprieda.)

Zamar (puteus) g. 1283. Spominje se medju medjašima lipovačke gospoštije i Podgorja.[9] Danas potok istog imena izvire izpod Plešivice, teče kroz Desinec, a utječe u potok Okićnicu.

---

[1] W. C. A. p. 294.
[2] Ibidem p. 298.
[3] T. M. E. II. 93.
[4] T. M. E. I. p. 14. W. C. A. p. 293.
[5] T.—B. C. B. p. 46.
[6] Ibidem.
[7] Z. A. n. a. a.
[8] Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 881. Po regestu je „Vydunac", moj prepis listine ima „Vydunal".
[9] T.—B. C. B. p. 46.

Zastoba, Zazvoba (?), Zastola (?) (terra) g. 1264. Posjed Vojna, sina Črnina de Rahcha, koji ovaj proda Ladislavu sinu Radoslava.[1] Taj posjed bijaše negdje kod Toplice, ili Hrašća.

Zcopna (terra) g. 1249.[2] Posjed roda Pribića. Ima se tražiti negdje izmedju Slavetića, Dragovanšćaka i Rastoka.

Zcopna (fluvius) g. 1249. Medjaš istoimenoga posjeda [3]

Zcopnic. Vidi Zcopna (fluvius).

Zdihovo (villa) god. 1346. Spadaše „territorio et pertinenciis oppidi Jaztrebarszka". Tamo imadjaše gradjanin jastrebarski Mirko Mirin (plemić) „allodium suum integre sessionis paterno aviticum", koji darova crkvici sv. Duha u Jastrebarskom.[4] Danas selo Zdihovo iznad Jastrebarskoga.

Zebin (fons) g. 1249. Medjaš posjeda Grabrounicz.[5]

Zelnik (fluvius) g. 1316. Medjaš posjeda Mirkopolja.[6] Ima se tražiti oko Mirkopolja.

Zerulin (fluvius) g. 1283. Medjaš gospoštije lipovačke i Podgorja [7] Potok negdje izmedju Vranodola i Plešivice.

Zlatyna (terra) g. 1249 Posjed roda Pribića.[8] Danas se zove „Slatina" mali priedjel izmedju sv. Ane i Prilipja, brieg nasadjen vinolozom. Tu je rodilo najbolje svetojansko vino.

Zlauatigy (fluvius) g. 1249. Medjaš posjeda Zcopna.[9] Danas potok Slavetićki.

Zomolech (rivulus) g. 1316. Medjaš posjeda Mirkopolja.[10] Ima se tražiti oko Mirkopolja (Zamulec ?)

Zyuin (fluvius) g. 1264. 1284. Medjaš posjeda Zastobe (1264.) i Toplice (1284).[11] Isto što Syuin. Taj potok izvire izpod briega

---

[1] Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 881. Po mom prepisu Zastoba — (Zastola ?).

[2] W. C. A. p. 295.

[3] Ibidem.

[4] Z. A. a. n. a.

[5] W. C. A. p. 294.

[6] T.—B. C. B. p. 81.

[7] Ibidem p. 46.

[8] W. C. A. p. 294.

[9] Ibidem 295.

[10] T.—B. C. B. p. 81.

[11] Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 881. 1361. Reg. Nr. 881 ima okrnjeno „Syn" (moj prepis „Syn. . . ."). Nema sumnje, da je zadnje slovo *n* pogresno čitano mjesto *u*.

Hrašća, te utječe u potok Toplicu. Danas se zove Živin potok (kod Toplice).

Kad smo ovako proučili topografiju županije podgorske — sve na temelju izprava, koje potječu iz dobe XIII. do polovice XIV. vieka —, kušat ćemo ustanoviti obseg njezin.

Medje. Najjasnija nam je medja podgorske županije prema sjevernoj strani, i to prema staroj gospoštiji lipovačkoj, koja je bez sumnje do g. 1283. bila dio okićke županije. Tu medju razabiremo iz listine izdańe kaptolom zagrebačkim 26. novembra god. 1283., koja sadržaje prodaju gospoštije lipovačke, te opisuje točno medje njezine. Ovu je naime gospoštiju i grad kupio knez (comes) Radoslav, sin Stjepana roda Babonića, od Ivana, sina Jaroslava okićkoga. Južna medja ove gospoštije lipovačke, t. j. prema županiji podgorskoj, opisana je ovako: „Prima meta . . . incipit in caput aque Bregana, iuxta terras nobilium de genere Priba sub plaga occidentali. inde per vallem Thopina draga vadit versus orientem et exit ad metam terream in qua est frutex Keurus. Inde descendit in aliam vallem dictam Lomnicha draga, et per ipsam vallem tendens versus orientem venit ad locum ubi quondam Rozech habuit mansionem, ubi eciam est meta terrea. Inde procedens paululum ascendit per arbores fagi montem Dragonez et venit ad arborem bik, cruce signatam inde exit siluam ad quandam semitam, in qua per eundem montem Dragonez et per siluas fagi adhuc versus orientem in magno spacio tendens venit ad arborem bik cruce signatam, que est in exitu silue. Deinde vadit ad lacum Jezero dictum, demum ad arborem cher cruce signatam sitam in fine montis Dragonez supradictis terris *nobilium de genere* Priba semper ad meridiem remanentibus ubi iam eedem terre conterminantur terris iobagionum castri de Podgora. Demum descendens in vallem de qua ascendit in montem Vranidol dictum et in cacumine montis per quandam semitam in magno spacio vadit versus orientem et venit ad metam terream in qua est arbor scil dictorum iobagionum castri semper remanentibus ad meridiem ubi et coniungitur terra Mico filii Cherne. Demum per eundem montem venit ad fruticem (?) Simulchyn, meta terrea circumfusum ubi terre Mico conterminantur terra Mare, inde iuxta terram Mare descendit ad fluuium Reka dictum et in eodem fluuio descendit inferius et exit ad metam terream versus septentrionem, deinde in quodam rivulo Dolchina vocato ascendit ad arborem nucis meta terrea circumfusam, inde versus orientem ad arborem piri cruce signatam, inde ad arborem

brekina cruce signatam, deinde ad metam terream, in qua est arbor harazt, inde descendit ad fluvium Zerulin, quem transiens directe versus orientem ascendit in montem Raumuorh vocatum ad metam terream, in qua est arbor cher, terra Mare predicti semper ad meridiem remanente, ubi iam conterminantur terre Wlkouoy filii Vrban, inde versus septemtrionem vadit ad montem Chucouagoricha vocatum, in quo est meta terrea, inde per montem et viam antiquam vadit ad locum dictum Poganeniue, ubi est meta terrea, inde in eadem via ascendit montem et venit ad metam terream, in qua est arbor nucis, inde per eandem viam venit ad puteum Zamar, inde per eandem viam et montem Precope vocatum venit ad locum Vratzcha dictum, inde in eadem via descendit ad metam terream, que est iuxta rivulum Pissech vocatum et in eodem rivulo eundo inferius cadit in alium fluvium Gradnicha dictum, eundo inferius in eodem exit de ipso ad orientem in quandam vallem, in qua venit ad puteum Belastudenech vocatum, ubi est arbor bik cruce signata et ibi eedem terre Wlkouoy et suorum proximorum remanent ad orientem et ibi conterminantur terre Domah et suorum proximorum, iobagionum castri de Oclich"...[1]

Ako nam i niesu svi medjaši sasvim jasni, to možemo ipak prema gornjem tekstu ustanoviti sjevernu medju podgorske županije.

Ona je išla od izvora Bregane prema iztoku Topinom i Lomničkom dragom, Dragonošcem, Vranovskim briegom te dalje do Plešivice i Prilipja.

S iztočne strane tekla je suha granica pravcem izpod Prilipja jugoiztočnim smjerom kroz Desince k potoku Okićnici, te ovim na jug do Kupe. Na jugu bila je rieka Kupa medjašem prema gorskoj i goričkoj županiji, i to od Šišljavića do iznad Ozlja. Po tom je Kupa bila djelomice medjom i sa zapadne strane. Dalje je zapadna medja bila krivulja potegnuta od Kupe iznad Ozlja do izvora Bregane, obsežući skrajne točke Kostanjevac i Grabar.

II. Uredbe županije podgorske.

Svi koliki stari hrvatski comitati — županije — bili su nekoč čiste hrvatske župe (plemenske, rodne). Takovom župom bijaše bez dvojbe i županija podgorska, koju nam spominju listine XII. do XIV. vieka. Takovom bijaše do vremena, kad su Hrvatskom

[1] T.—B. C. B. p. 45—46. doc. XXXI.

zavladali kraljevi kuće Arpadove (1091.—1102.). To nam svjedoče premnoge u njoj sačuvane uspomene, koje su toli znatne i odlučne, a značaja su tako javno- kako i privatno-pravnoga.

Poznato je dobro, da je institucija župa bila „glavna karika u državnom ustrojstvu" hrvatskoga kraljevstva. Ova uredba bijaše zasnovana na družtvenim načelima. Ta družtvena načela — t. j. očite tragove njihove — nalazimo i u podgorskoj županiji, ne samo za obstanka njezina već i iza prestanka njezina. Zupa[1] podgorska imala je svoga, župom izabranoga župana, i svoj utvrdjeni grad „Podgorje", koji bijaše obrambenom točkom župe, sielom župana i središtem života njezina. Župan bijaše vrhovni sudac, vojevoda vojske župine i branitelj njezin. Njega je birala sama župa iz pojedinih rodova ili bratstva. Župan opet imao je svoje posebne organe, koji su ga pomagali u njegovim sudbenim i gospodarstvenim funkcijama. Imao je svog „podžupana", „satnika" i „pristava".

Kako u ostalim hrvatskim županama bilo je i u podgorskoj župi stanovitih mjesta „villae" (sela), gdje su živjeli žitelji župe Ovih je bilo tim više, čim je više rastao broj članova plemena, bratstva. Koje li je pleme hrvatsko naselilo župu podgorsku, ne da se ustanoviti. To pleme dielilo se je *u više rodova ili ti bratstva*, kojima nalazimo spomena u XIII. vieku.[2]

Župa podgorska imala je takodjer poput drugih hrvatskih župa posebno mjesto, gdje se je narod sakupljao na trg, sajam, svetkovine, sudove i zborove. Premda se nerado upuštamo u nagadjanja, iztaknuti ćemo ovdje jednu okolnost, koja bi po našem mnienju mogla razjasniti, gdje je to mjesto sajma, svečanosti, suda itd. stajalo u staroj župi podgorskoj. Listina od god. 1249.[3] spominje „terra Jaztraburcka" i „forenses de Jaztraburzcka". Druga opet povelja od g. 1257. nazivlje isto mjesto „villa" a stanovnike „hospites", pak spominje takodjer i „locum fori".[4]

---

[1] O uredbama župe podgorske prije XII. vieka govoriti ćemo per analogiam. Rački u svom djelu „Nutarnje stanje Hrvatske do XII. vieka" ne govori o župi podgorskoj, već o drugima, kojih se uredbe per analogiam sa sviem pouzdano mogu protegnuti i na podgorsku župu.

[2] O tom niže.

[3] W. C. A. VII. p. 290 i dalje.

[4] Povelja Bele IV. izdana Jastrebarskomu. U arkivu iste občine.

Da vidimo, što li u prvom redu znači rieč „forensis“. U glossariju Du Cangovom[1] tumači se ta rieč ovako: „Forensis“ znači „extraneus“ t. j. strana čovjeka, dalje znači „hospes qui venit foris“. Rieč opet „Forum“ znači „villa forensis quae jus nundinarum habet“; dakle *selo gdje se obdržavaju sajmovi.* Isto znači u prvom redu i rieč „forus“, koje dalje opet znači „locus in civitate ad exercendas nundinas relictus“ i „ubi magistratus judicare solet“. Po tom gore rečeni naziv „locus fori“ znači mjesto za sajam i mjesto za sud.

Prema tomu mogli bismo naslućivati, da je upitno mjesto u staroj podgorskoj župi bilo baš u današnjem Jastrebarskom. Sudište Jastrebarsko bilo je osobito ugledno još u XV. vieku. To nam svjedoči povelja kneza Martina Frankopana, izdana g. 1466 občini sv. Ivana (danas Desinec gornji), koja glede toga ovako veli „.. si ... aliquam causam iudiciariam inter se ipsos motam vel ventilatam discernere vel discutare seu diiudicare non possent, extunc ipsi concives predictam causam feria sexta in crastino in oppidum nostrum Jasztrebarszka in sede communium nostrorum similiter predictam causam diiudicent et finiant“.[2]

Po tom vidimo, da je sud u Jastrebarskom smatran bio veoma uglednim, a to je možda posljedica te okolnosti. da je jur za obstanka podgorske župe ovo mjesto bilo središte za sud. Valjda je i za obstanka comitata podgorskoga uživalo Jastrebarsko u tom pogledu svoj stari položaj, a to barem do g. 1257., kad je na temelju kr. privilegija zadobilo svoj neovisan o comesu sud, autonomiju, i riešilo se vrhovničtva comesa i comitata.

Tako je po prilici, prema analogiji drugih hrvatskih župa, bilo uredjenje podgorske župe do XII. vieka. U XII. te u XIII. vieku nalazimo još mnogo institucija hrvatske župe u comitatu podgorskom, koji je od stare hrvatske župe modifikovan na osnovi sistema castra.

A. Župan (comes) podgorski.

Sačuvane izprave malo nam kazuju imenâ župana podgorskih, a takodjer su nam dosta oskudne viesti o vlasti njihovoj. Iz dobe prije vlade Arpadovaca, dakle iz dobe samosvojne hrvatske države,

[1] Du Cange, Glossarium mediae et infimae latinitatis. Niort. 1884. T. III.

[2] Izvor u občine Desinečke. Prepis u mene.

nemamo o tom niti jedne viesti. Tek iz XIII. vieka imamo nešto pouzdanijih podataka. U sačuvanim izpravama naišli smo na sliedeće comese podgorske.

God. 1201. comes *Stephanus.*[1] Za ovoga nam izprava ne veli izrično, da je župan podgorski, ali se to ipak nekom sigurnošću može uztvrditi. Dotično mjesto izprave opisuje medje posjeda zagrebačkoga kaptola „villa Potogoria" (današnja Petrovina), a kao medju njegovu napominje potok „Locauc", koji tekući prema jugu „dividit metam cum Stephano comite". Dakle taj „comes Stephanus" može po našem sudu biti samo župan podgorski, jer drugoga župana ondje nije moglo biti.

God. 1249. „comes *Alexander* de Podgoria".[2] Isti se ovaj spominje g. 1258. i 1259. pod naslovom „magister Alexander comes de Podgorya, vicebanus et iudex Zagrabiensis".[3] Moguće je, da je ovaj comes podgorski Aleksander istovjetna osoba sa Aleksandrom podbanom i županom zagrebačkim (magister Alexander vicebanus et comes Zagrabiensis), kojega napominju listine g. 1252. i 1256.[4] Taj se župan zagrebački g. 1261. napominje kao mrtav (Alexandri quondam vicebani et comitis Zagrabiensis).[5] Kojoj obitelji ovaj pripadaše, ne znamo reći.

God. 1264 „*Herbortus* comes de Podgoria". Spominje se u listini Moysa župana simižkoga i varaždinskoga, koja govori o prodaji posjeda „Zastoba" u podgorskoj županiji. U istoj izpravi napominje se kao medjaš ovoga posjeda takodjer i posjed (terrae) „comitis Alexandri".[6] Ne znam, kamo da stavimo Alexandra comesa; ako taj Alexander nije istovjetna osoba sa spomenutim gore podbanom i županom zagrebačkim, onda bi to mogao biti podgorski župan Alexander, kojega je još za živa u časti nasliedio Herbort, po svoj prilici njegov sin (?). Moguće je, da je Herbort sin Osla od istog roda (de genere Osl)

---

[1] T. M. E. I. p. 14.
[2] W. C. A. VII. p. 290.
[3] Zem. ark. Transumpta don. reg. saec. I. p. 189. Starine XXVII. p. 29. (Regesta).
[4] T. M. E. I. p. 95. 113.
[5] Ibidem p. 126.
[6] Starine XXVII. p. 57. (Regesta). Prepis listine, koja je bila prije u kr. zem. arkivu N. R. A. fasc 441. br. 17., sada u Budimpešti, nalazi se u mene.

Godine 1345. „*Draganus* filius Rados iobagionum de Podgoria comes“. Ovaj darova svoju zemlju Černiljevac obćini i crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom, koju je kupio bio za 12 maraka banskih denara od Šolta, sina Borkova.[1] Taj Dragan nije više župan podgorski starog obilježja, već nešto drugo, o čem ćemo niže govoriti.

To su dakle svi nama poznati comesi podgorski.

O položaju comesa podgorskih do XIII vieka ne znamo ništa: bit će da je vlast i odnošaj njihov prema kralju itd. bio analogan vlasti i odnošaju ostalih comesa hrvatskih comitata, uredjenih donekle po principima sustava castra. Tek u XIII. vieku, dakle u doba, kad je i u Hrvatskoj počeo slabiti rečeni sistem castra, nalazimo nešto pouzdanijih viesti o comesima podgorskim.

Nema gotovo sumnje, da su već prvi hrvatski kraljevi kuće Arpadove nastojali uvadjati u staru župu podgorsku (kakovu su našli) uredbe slične onima u Ugarskoj, t. j. uredbu sistema castra. Po tom su oni dokinuli slobodan izbor župana podgorskoga samom župom, odnosno tada comitatom, te su banovi postavljali comesa, kako se je to obćenito dogadjalo u Hrvatskoj. Grad podgorski proglasiše kraljevskim. Tomu naime, da bi kralj postavljao župana, ne nalazimo nigdje traga, dok nalazimo jedan primjer, gdje ga ban postavlja.[2] Ovako po banu imenovani i postavljeni comes nije valjda mogao svoju čast prenieti na svog nasljednika, t. j. ta čast župana nije bila nasljedna, pošto je čast nasljednih župana posve ine naravi, ona se osniva na donaciji kraljevoj, koja se više očituje u zemljištnom posjedu — u feudalnom odnošaju, nego li u administrativnom. U ostalom to je pitanje tako zamršeno, da je teško povući stalne granice izmedju comesa kao administrativnoga organa, i comesa nasljednoga na temelju kraljeve donacije.

Župan podgorski bijaše u svom comitatu i sudac, koja je vlast jurisdikcije proizlazila iz časti banske. Bijaše neposredni sudac za jobagione podgorske, castrense, a za „nobiles“ samo ovlaštenjem banovim, jer su ovi potonji podpadali jurisdikciji banovoj. On bijaše na dalje vojvoda svoje županijske vojske, koja je uz bana, odnosno kralja vojevala, budi u granicama budi izvan granica domovine. Sjedište njegovo bilo je u gradu Podgorju, koji bijaše utvrdjen, i središtem upravnoga života županije.

[1] U kr. zem. arkivu A. N. A.
[2] Smičiklas: Poviest hrvatska I. p. 517.

Odnošaj župana prema banu, odnosno hercegu slavonskom, bijaše podredjenost. Glavna mu je dužnost bila vojna. On je morao bana, hercega, odnosno kralja pratiti u rat sa svojom četom. On je bio dužan i izvan kraljevine vojevati uz kralja.[1] Svakako je župan podgorski zapremao odlično mjesto medju ostalim županima u Hrvatskoj. To nam dokazuje ta okolnost, što je god. 1258. i 1259. župan podgorski Alexander obnašao čast podbana, koju je čast u kasnijim vjekovima obnašao župan križevački. Isti ovaj Alexander bijaše i sudcem zagrebačkim (judex zagrabiensis). Kao podban, koja je čast proizlazila iz časti banske, bijaše župan podgorski Alexander zamjenik banov kod suda, te tako imao u rukama obsežnu vlast sudbenu i upravnu. Čast podbana obnašao je župan Alexander za vlade hercega ciele Slavonije Stjepana, i bana ciele Slavonije Stjepana od roda Gutkeled. Alexander se prvi put spominje g. 1249. kao comes podgorski, g. 1252. kao podban i župan zagrebački (vicebanus et comes zagrabiensis), g. 1258. i 1259. kao „comes de Podgoria, vicebanus et judex zagrabiensis“. Kao podban vršio je comes podgorski Alexander razne sudbene funkcije i izvan svoje županije. Imademo za to više primjera,[2] ali napomenuti ćemo samo jedan znatniji.

God. 1258. porodila se izmedju Czegula i njegova roda s jedne strane i Staniska te roda mu s druge strane razmirica radi posjeda današnjeg Mraclina u Turopolju. Tu razmiricu riešio je podban Alexander, župan podgorski, a pristav njegov Fekete omedjio je taj posjed.[3] — Vidimo opet, da je Alexander, župan podgorski i podban, imao svog pristava (pristaldus). Nastaje pitanje, je li taj pristav u tom slučaju vršio svoju funkciju kao pristav župana ili kao pristav podbana. Bez sumnje je u tom slučaju vršio službu podbanova pristava, jer kao županovu pristavu ne bi mu bilo moguće vršiti službu izvan granica podgorske županije. Poznato je, da su i župani imali svoje pristave, a tako je moguće da je pristav podgorskomu županu ujedno bio i pristavom njemu kao podbanu.

Župan podgorski izdavao je takodjer i pisma glede pravnih poslova, obavljenih u njegovoj županiji. Tako izdaje župan podgorski

[1] Decretum kralja Andrije od g. 1231. veli: „nobis facientibus exercitum extra regnum nobiles nobiscum ire non tenentur, nisi *comites*, et stipendiarii et iobagiones castri.

[2] Vidi Starine XXVII. p. 9; T. M. E. I. 95. 113.

[3] Transumpt. doc. reg. I. p. 190. u kr. zem. arkivu.

Herbort listinu, u kojoj omedjuje posjed Zastobu.[1] Dakako, da su izprave podgorskih župana imale poput izprava inih župana podpunu dokaznu moć. Nu glede sklopljenih pravnih posala pripadnikâ podgorske županije mogao je i drugi koji župan izdati izpravu. Tako je g. 1264. Moys župan simižki i varaždinski izdao izpravu glede prodaje posjeda Zastobe u Podgorju. Taj posjed prodao je za 15 maraka jobagion grada Podgorja Woyn Ladislavu sinu Radoslava. U toj izpravi veli Moys, da je medje rečenoga posjeda razabrao iz listine „Herborti comitis *nostri* de Podgoria".[2] Kako to, da Moys zove župana podgorskoga „comes noster de Podgoria"? Taj naziv „noster" ne može stajati u nikakovom savezu sa možebitnom ovisnosti župana podgorskoga o županu Moysu, u upravnom smislu, nego će mu biti razlogom po svoj prilici to, što je isti Moys bio „magister tavernicorum" hercega Bele (sina kralja Bele IV.) i „summus camerarius" njegov.[3] a kao takav mogao je župana podgorskoga zvati „noster".

U poslovima upravnim i gospodarstvenim županije podgorske radio je župan uviek u sporazumku sa jobagionima i castrensima svoje županije (odnosno sa rodovima ili bratstvima). Jasan trag tomu vidimo u toj okolnosti, što g. 1249. župan podgorski Alexander zajedno sa jobagionima i castrensima daje svoju privolu vrhu posjeda pripitanih rodu Pribića.[4]

Daljnje svjedočanstvo tomu nalazimo u upravnom i gospodarstvenom životu pojedinih bratstva negdašnje županije podgorske. Ta svjedočanstva imademo iz XVI. vieka i dalje. Kad se je radilo o upravnim ili inim prilikama cieloga bratstva, a često o odnošajima pojedinaca, vidimo da o tom odlučuje glava obćine „župan", „sudac" braće zajedno sa svojim bratstvom — obćinom.[5] To je prastari pravni običaj, koji se je uvriežio u pojedinim podgorskim bratstvima, i koji je nesumnjivo bivstvovao još u vrieme, dok je ciela županija podgorska bila jedna plemenska župa, te za vrieme obstanka comitata podgorskoga, i koji je kasnije živjeo u

[1] Ova izprava navodi se spomenuta u listini župana simižkog i varaždinskoga Moysa g. 1264. „. . . . sicut in literis Herborti comitis nostri de Podgoria contineri vidimus . . .". Starine XXVII. p. 57. NRA fasc. 441. Nr. 12., sada u B. Pešti.

[2] Ibidem.

[3] W. C. A. VIII. p. 47. III. p. 35. g. 1262. 1263.

[4] W. A. A. VII. p. 290.

[5] O tom pobliže, kad ćemo govoriti o bratstvima.

pojedinim bratstvima, makar je i nestalo stare županije podgorske. Ti pravni običaji — „zakon“ — očuvali su se dugo vremena kod pojedinih bratstva, odnosno rodnih ili plemenskih obćina. Gotovo kod svih bratstva bivše županije podgorske nalazimo posve slične takove pravne običaje u upravnom i gospodarstvenom životu njihovom.

Vlast župana podgorskoga znatno je počela slabiti polovicom XIII. vieka. Najprije iztrže se izpod vlasti župana i od ovisnosti prema gradu Podgorju rod Pribića sa svojim posjedom g. 1244. Taj rod dobi kraljevski privilegij, kojim bi podignut u red plemića — „inter servientes regis et aulicos“.[1] G. 1257. dobi opet „villa“ Jastrebarsko kraljevski privilegij, kojim steče preimućtva slobodnoga kr. varoša.[2] Na taj način izuzet je rod Pribića i Jastrebarsko sa sviem izpod jurisdikcije i administrativne vlasti podgorskoga župana.

Koncem XIII. vieka zadesi županiju podgorsku znatna promjena Kralj Andrija III., da si steče čim odanijega pristašu, darova godine 1293. Radoslavu (Baboniću) banu ciele Slavonije „terras“ Vrbas, Galas, Petrinju, Vinodol, Želin, Okić, *Podgorje* i Samobor, „cum castris in eisdem constitutis . . . perpetuo possidendas“. U posjed Podgorja uvede ga kanonik zagrebački Gueroldo, arcidjakon „de Zana, Vrbas et Dubica“, i to „asstantibus regni nobilibus . . . nemine contradicente“.[3] Ovim darovanjem dobi županija podgorska nešto drugačiji karakter; ona i dalje po imenu obstoji, ali su ipak u pravnom pogledu nastale bitne promjene. Županija podgorska došla je u vlast bana Radoslava ne više kao županija, već kao privatno vlastničtvo, koje obdareni držaše ex jure regio. Ban Radoslav vrši u njoj vlast kao i na drugim svojim posjedima. Prema kralju — kao gospodar županije podgorske — ne stoji više u istom odnošaju kao negdašnji župani podgorski, već samo kao velikaš-feudatar. Županija podgorska postaje time nasljedno imanje roda Babonića. To postaje jasno takodjer onda, kad vidimo, da se niti Radoslav, niti drugi njegovi potomci i braća nikada ne nazivlju županima podgorskim, što bi bez sumnje činili bili, kad bi bili zadobili ovu županiju kao župani, a ne kao privatni posjed.

Rekli smo, da od god. 1293. obstoji županija podgorska samo po imenu. Ali imade ondje i nadalje uredaba, koje nam svjedoče,

---

[1] Kukuljević: Regesta. Nr. reg. 470.
[2] Izvor. u arkivu jastrebarskom.
[3] Kukuljević: Regesta. Nr. reg. 1533.

da se je nutarnji život one županije barem donekle održao i dalje. Spominju se i nadalje castrenses i jobagiones. Kao gospodari Podgorja čini se da niesu Babonići smatrali središtem zadobivenog teritorija stare županije podgorske drevni grad Podgorje, već grad Lipovac, koji je g. 1283. kupio isti Radoslav od Ivana sina Jaroslavova.[1] Grad Lipovac gospodovaše Podgorjem. Pače neposredno pod taj grad podčinili su Babonići i neka podgorska mjesta: Slavetiće, Goricu, Brebrovac, Belčiće, Dvorjane, Reku, gdje su stanovali stari castrensi podgorski. Poznato je, da su se Babonići žestoko opirali vladi Karla Roberta. Ban Mikac povede vojsku na Baboniće, te ih g. 1327. podsiedaše u tvrdom njihovom gradu Steničnjaku. Kad su Babonići, i to braća Juraj, Ivan, Dioniz i Pavao, sinovi pokojnoga bana Stjepana, vidjeli, da im je odpor uzaludan, počeše posredovanjem zagreb. biskupa Ladislava i još mnogih hrvatskih plemića, koji su bili sa banom Mikcem, ugovarati s banom. Kako nam izprava, izdana u Steničnjaku banom Mikcem 16. septembra 1327., pripovieda, ugovoriše ovo: braća Babonići izručuju kralju na ruke banove grad Steničnjak sa svim pripadnostima, a za to im ban daje grad Moslavinu s apertinencijama, te im obećaje vrhu toga potvrdnicu kraljevu. Osim toga kompensiraju se sve nepravde i za uvjeke opraštaju. Dalje dobivaju braća grad Lipovac sa svim posjedima „specialiter Duorian, Belchych, Sclauetiz, Reka, Gurcham, Debrouch videlicet castrensibus de comitatu Podkoria eisdem relinquimus, que ad ipsum castrum primitus pertinebant, insuper possessionem Grech vocatam iuxta Culpam, quam dicunt se privilegio domini Bele regis possidere nec non possessiones Brezouicha et sanc. Petri in campo zagrabiensi constitutas cum omnibus attinentiis suis, eis modo premisso relinquimus possidendas et etiam omnes empticias possessiones et iusto titulo acquisitas ubique in regno Sclauonie constitutas, preter eas, quas constaret per eos *ipsi domino nostro regi antea restitutas* et exceptis possessionibus ecclesiarum et nobilium, quas fore detinuissent usque modo“.[2]

Iz teksta ove izprave vidimo, da je grad Lipovac dan Babonićima, pa i posjed „Grech“ na Kupi (Gradec), dok su neki posjedi, koji su „primitus“ spadali pod Lipovac, na kojima su živjeli castrensi podgorske županije, takodjer njima prepušteni. Pošto tu nema govora o Podgorju, to se čini, da je ono time izuzeto izpod vlasti

[1] T.—B. C. B. p. 100—102.
[2] T.—B. C. B. p. 100—102.

Babonića, a da su ga valjda već prije predali kralju, jer i tekst veli, da su neke posjede već prije bili predali kralju. Tako je valjda Podgorje došlo u upravu bana hrvatskoga. Kasnije su Babonići i grad Lipovac izgubili; nu nezna se, na koji li način. To se je dogodilo iza god. 1330. God. 1349. stolovao je u Lipovcu kastelan bana Nikole Seča Leukus, sin Ivana, sina Tyboldova, koji u ime banovo upravlja ne samo Lipovcem već i cielim Podgorjem.[1]

Posljednji trag životu županije podgorske nalazimo god. 1345. Te godine darova „Draganus filius Rados iobagionum de Podgoria comes“ obćini jastrebarskoj i tamošnjoj crkvi Sv. Nikole svoj posjed „Chernilievez“, koji je kupio bio za 12 maraka od Šolta, sina Borkova.[2] U naslovu Draganovu osobito je što opažamo, da je on „iobagionum de Podgoria comes“. On dakle nije „comes de Podgoria“; njegov položaj nije istovjetan s onim negdašnjih župana podgorskih. Nastaje ovdje pitanje, kakav li je to položaj ovoga comesa „iobagionum de Podgoria?“ To valja malo proučiti.

God. 1312. (feria sexta post octauas sancti Michaelis Archangeli) prodao je Solta sin Borkov svoj posjed „in districtu Podgoria“ (spomenutu gore zemlju Černilevec) županu (comes) Draganu sinu Radoševu. Toj prodaji dadoše svoju privolu susjedi i medjaši Lourand sin Borčeca, Salamon, Andrija i Marko, od svoje strane i od strane svoje generacije — bratstva.[3] Isprava, koja govori o toj prodaji, veli „. . . quod Zulta filio Boren ex una parte, ex altera vero comite Draghano filio Rados *iobagionibus* castri de Podgoria . . . constitutis“. . . Iz toga jasno razabiremo, da je Šolta, kao i Dragan „jobagio“ podgorskoga grada, premda ga nazivlje „comes“.

Poznato nam je iz gore rečenoga, da su teritorij podgorske županije od g. 1293. držali knezovi Babonići, a oni jamačno niesu dopustili, da tko drugi s podpunom starom županskom vlasti upravlja njihovom svojinom. Možemo reći, da je g. 1293. zadesio županiju podgorsku smrtni udarac, pod kojim ona pomalo izdiše. Dragan dakle nije župan podgorski. On je „jobagio“ — član plemenitoga bratstva „in districtu de Podgoria“.

---

[1] T. M. E. II. 147.

[2] U kr. zem. arkivu dotična izprava.

[3] Prepis zagreb. kaptola od god. 1616. učinjen na molbu plemića Stefana Tokovića i Stefana Ztanečaka „de Dragonoscz suis et tocius communitatis nobilium de eadem Dragonoscz“... Izvornik u kr. zemalj. arkivu.

Mislim, da ne ćemo nipošto pogriešiti, ako odnošaj comesa „iobagionum de Podgoria“ po našem sudu razjasnimo. Županija podgorska obstajala je i nadalje od g. 1293. pod imenom „comitatus“ ili „districtus“, ali to samo po imenu; jer stare županove vlasti je nestalo. Sigurno je pako, da je stara sveza bratstva (rodova) županije podgorske (jobagiona, castrensa), koja se je prije usredinjivala u osobi župana podgorskoga, ostala i nadalje barem za neko vrieme čvrsta i nerazklimana, a ta je nuždno zahtievala, da se opet barem formalno usredini u jednoj osobi, koja bi rukovodila, sa cielim zborom podgorskih bratstva, njihove privatnopravne poslove i odnošaje. Ona su si prema tomu sama s neograničenom slobodom izabirala predstavnika *„comitem iobagionum de Podgoria“*, kojega je u najograničenijem slučaju potvrdjivao feudalni gospodar. Ali nije izključeno da ga je postavljao i sam feudalni gospodar, kao što se je to primjerice dogadjalo nasilnim putem u Turopolju u XV. i XVI. vieku.

Da su si zbilja mogla podgorska bratstva (jobagioni) sama izabrati t. zv. „comitem iobagionum“, svjedoči nam i to, što su i u potonjim vjekovima pojedina bratstva izbirala si svog „župana“ ili „sudca braće“, premda su stajala u nekom podredjenom odnošaju prema „zemaljskoj gospodi“ grada Lipovca, Okića, a kasnije Jastrebarskoga i Kerestinca. Položaj dakle comesa „iobagionum de Podgoria“ bio je približno isti naprema cjelokupnosti jobagiona (bratstvo) podgorskih kao potonjega „župana“ ili „sudca bratje“ naprema pojedinom bratstvu. On je dakle bio predstavnik cielog zbora podgorskih jobagiona, i branitelj te zastupnik njihov. Toj uredbi nije po tom moglo ni najmanje smetati gospodstvo grada Lipovca nad teritorijem županije podgorske.

Ali ta uredba „comitis iobagionum de Podgoria“ nije se dugo održala. Ona je, kako se čini, obstajala do polovice XIV. vieka, jer joj iza tog vremena ne nalazimo traga. Po tom možemo Dragana smatrati posljednim, koji je u svojoj osobi usredinjivao zajednicu svih podgorskih jobagiona. Time se gubi trag ovoj još formalnoj uspomeni na župana podgorskoga, pa i županiji podgorskoj. Nje nestaje, pošto se utopila u prostranoj županiji zagrebačkoj, koja je do tog vremena pozobala već mnoge slične županije.

Stara županija podgorska postaje dielom prostrane zagrebačke županije, te se već god. 1312. spominje pod imenom „districtus“. Naziv „comitatus“, kako se g. 1327. zove, ne smije nas zavesti na zaključak, da je još tada stara podgorska županija bila župa-

nijom u starom strogom smislu rieči. Taj naziv „comitatus" bit će istovjetan sa nazivom „dominium", za koju okolnost imamo i drugdje dovoljno dokaza.

B. Bratstva u županiji podgorskoj.

Najznatniji dio žiteljstva stare podgorske županije bili su bez sumnje „jobagiones castri", koji su istovjetni sa „nobiles castrenses", „nobiles castri" i „quasi nobiles". Jobagiones pako niesu drugo nego „plemenita bratstva" (plemenita braća). Ova njihova karakteristika pojavlja se naročito u njihovom privatno-pravnom životu. Mi ćemo ovdje zadržati naziv „jobagiones", jer tako ih izprave za vrieme obstanka podgorske županije nazivlju. Zadaća nam je, da u svim potankostima proučimo položaj jobagiona podgorskih, njihov odnošaj prema castru, pravni položaj, te njihov družtveni život.

Jobagiona bilo je u županiji podgorskoj veoma mnogo. Možemo reći: pretežni dio zemalja podgorske županije držali su jobagioni. Pretežni dio podgorskih jobagiona pripadaše generaciji (rodu) Pribića (de generatione Priba), koja je g. 1244. postala plemićkom, te tako oslobodila se podredjenosti prema podgorskom gradu. Godine 1244. spominju se sinovi Pribac-Cherne: Prodan, Protuč, Juualk, Hulinko, Borimer, Kuplen, Marin, Moimar, Hoten, Člapen, Stibor, Čedomer, Vulkoj, Tonje U jednoj listini od g. 1249. izrično se napominju posjedi roda Pribića u županiji podgorskoj. *Tomaš* držao je posjede Chebden, Reku, Machicin; *Priba:* obje Brezniche, Duorchenichu, Cherecez, Thoplychu; *sinovi Pribe:* Chebden, Drokalenz; *Zporco:* Molonu, Cupuzdol, Zcopnu; *Humolco:* Draguandol; *Wlcomer.* Brebouch; *Borco* sa svojom porodicom: Grabrounicz. Buchwichu, Prichawini, Cheresneuch; *Racia:* posjede „terra insule Putei", „indago Budyna", a valjda i posjed Dragos. Te posjede držao je rod Pribića od izkona, još u vrieme, dok je bio stališa jobagiona. God. 1249. spominju se još ovi jobagioni kao medjaši posjeda roda Pribića: *Ztane* držao je zemlje na jug posjeda Breznyche, *Hyrechik* bijaše s lieva medjaš posjeda Machicin, te *Bogdan* sa rodom si, i *Marko.*[1]

God. 1264. spominju se jobagioni: *Voyn*, sin Cherna de Rahcha, brat mu *Orascynch* i rodjaci mu, *Volkona* sin Halapsa, *Petina* sin Belislava, *Muzina* sin Zlavetića, *Dobrona* sin Stanislava, *Scausa*,

[1] W. C. A. VII. p. 290 i dalje.

Dubrislav, *Kodislav*, *Zlobnić* sin Herenka te brat njegov *Križan*, *Radoš* sin Widona, *Wlchank*, *Durink* sin Većedraga, *Dragovan* sin Radune, *Ladislav* sin Prezigoja, *Ladislav* sin Raduzlava i braća mu *Bogdan*, *Dragoš* i *Voyn*. God. 1272. spominju se jobagioni: *Ilija*, *Zloyna* i *Zaladin.*[1] God. 1283. spominju se opet kao podgorski jobagioni: *Farkaš* sin Petra, *Zaladin* sin Dragana, *Wlkovoj* sin Vrbana, *Petar* sin Petrone, *Tolk* sin Mare.[2] God. opet 1284.; *Leuk* sin Velezlava, *Marko* sin Cherka, *Byta* sin Thordoša de generatione Vratimirichi, i *Wlkoj* sin Vrbana. Bez sumnje su jobagioni bili i one osobe, koje se u istoj listini napominju a da se ne označuje što li su bili; a to su: *Marko* sin Zlavine, *Alexander* sin Obranov, *Descen* sin Veleslava, *Descenmark*, *Alexander*, *Gregorovi* sinovi, *Dibko* i *Boris* sinovi Loicha, *Tolk* sin Tolezlava, sinovi Radomira, *Bogdan* i *Dragoš* sinovi Radislava, Većedrag de Rascha.[3]

Medju jobagione podgorske spadao je i rod Cvetkovića (generatio Cyvckoigi), koji se već g. 1249. spominje. God. 1257. izrično se rod Cvetkovića nazivlje jobagionima. S ovimi (filii Cvetk) se istodobno napominje rod Draguslavića (generatio Draguzlaii) te sinovi Kundisovi, kao jobagioni podgorski.[4] Dakle vidimo, da generacije: Cvetkovići, Draguslaići, Vratimirići spadahu u razred jobagiona podgorskih. Prema tomu možemo medju jobagione podgorske ubrojiti i generaciju Krašićâ (Kraysig), koja se već u toliko put spomenutoj izpravi od g. 1249. napominje. U starije vrieme bila je i plemićka generacija Jačkovića (spominje se g. 1316. „nobilis generatio Jachkouichi") jobagionima grada Podgorja.

Nastaje pitanje, kakova su poriekla podgorski jobagioni? Kao po svuda u Hrvatskoj, gdje nalazimo uredbe sistema castra, tako

---

[1] Kukuljević: Regesta. Reg. br. 1073.
[2] T.—B. C. B. p. 45—7.
[3] Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 1361.
[4] W. C. A. VII. p. 292. Privilegij Bele IV. u arkivu jastrebarskom. Listina od g. 1397., izdana zagrebačkim kaptolom, kojom Tomaš Okićki potvrdjuje Cvetkovićima slobode i posjede, zove ih: „nobiles iobagiones . . . de generacione Czvetkonis". Druga opet g. 1395. veli: „quod ipsi et eorum generaciones predicte semper et ab antiquo nobiles castrenses castri Okich fuissent et ad ipsum castrum Okych tanquam nobiles castrenses spectassent et servivissent". Listina od g. 1497. zove ih „nobiles castrenses generacionis Chvetkovich". (U kralj. zem. arkivu: A. Medii aevi.) Isto tako zovu se g. 1394. Draganićani „nobiles de Draganich" (Ibidem). Pod Okić počelo se ove pribrajati iza prestanka podgorske županije.

su i u Podgorju „jobagioni“ posve domaći hrvatski živalj. O tom se ne može ni malo dvojiti. Po našoj predmjevi postali su svi koliki slobodni plemeniti ljudi, koji su izvodili svoju lozu od kojega hrvatskoga plemena, u razred „jobagiona“ (neke ruke nižega plemstva). To se dogodilo dakako odmah kod preobraženja stare hrvatske župe u comitat, uredjen po principima sistema castra.

Dalje nas zanima položaj jobagiona podgorskih: njihov odnošaj prema gradu županijskom, njihov pravni položaj, itd. Da ovo riešiti uzmognemo, služiti ćemo se samo onim pismenim spomenicima, koji se odnose na podgorsku županiju. Premda ima takovih dosta malo, to se ipak može iz njih saznati barem toliko, da si uzmognemo u najkraćim crtama predočiti odnošaj podgorskih jobagiona. U istu svrhu upotrebiti ćemo i spomenike mladje od XIV. vieka, dakle iz XV.—XVII. vieka, u koliko u ovima nalazimo viesti, koje bi se odnosile na život jobagiona za vrieme obstanka podgorske županije.

Izprave nam ne kazuju izrično dužnosti podgorskih jobagiona prema gradu Podgorju, nu one se u listinama spominju kao „debita servicia“ na koja su bili obvezani. Glavna im je bila dužnost vojna. Oni su bili obvezani vojevati pod stiegom svog župana, i braniti castrum i domovinu od vanjskih neprijatelja. Na poziv kraljev morali su biti spremni poći u boj, kamo god je kralj hotio, pak i izvan granica svoje domovine — kraljevstva hrvatskoga. Od podgorskih jobagiona najbolje se je odlikovao rod Pribića. Taj rod vojevaše za kralja Belu IV. pod gradom Ozljem, kad je taj grad otimao kralju comes Stjepan, brat Babonegov. Isti rod snažno je odbijao od hrvatske granice napadaje vojevoda štajerskih, koruških i austrijskih, a to valjda na granicama podgorske županije.[1]

Jobagioni podgorskoga castra bili su i u pravnim nekim pitanjima i preporima odlučan faktor. U prvom redu bili su podgorski jobagioni odlučan faktor kod pravnih posala tičućih se zemljištnoga posjeda. Kad je ban ciele Slavonije, Stjepan, po nalogu kralja Bele IV. g. 1249. uredjivao posjede zemalja podgorskoga castra, te je omedjašio posjede plemenitoga roda Pribića u županiji podgorskoj, vidimo, da u prvom redu glede pitanja, čije li su koje zemlje (posjedi — terrae), govore jobagioni (per occulatam inquisicionem a iobagionibus). Ovi daju riešenju glede takova posjedovnog

---

[1] Kukuljević: Regesta. Reg. Nr. 470.

*

pitanja zajedno sa castrensima svoju privolu — oni dakle u glavnom riešavaju ovo pitanje, u kojem su mogli i prigovarati.[1]

Sličnih primjera nalazimo i u drugim hrvatskim županijama.

Jobagioni podgorski daju g. 1284. svoju privolu, kad je Pribko od roda Pribića prodao svoje zemlje Toplicu i Ruscindol u Podgorju comesu Radislavu, pošto su prije te zemlje procienili plemići kraljevine. Tom zgodom napominju se sliedeći jobagioni podgorski kao medjaši spomenutih posjeda: Alexander sin Obranov, Leuko sin Tordoša iz roda Vratimirića i Vukoj sin Urbanov. Ovi su dali toj prodaji svoju privolu „pro universis proximis et cognatis".[2]

Prigodom uvadjanja Radoslava (Blagaja) g. 1283. u kupljeni od Ivana Okićkoga posjed grada Lipovca, koje je obavio izaslanik zagrebačkoga kaptola, dali su tomu činu svoju privolu podgorski jobagioni: Farkaš sin Petra, Zaladin sin Draganov, Vlkovoj sin Vrbanov, Petar sin Petrone, Tolk i Mare, te od roda plemenitih Pribića Miko sin Črne, Andrija sin Vojna. Ujedno daju svoju privolu i okićki jobagioni Domah, Obran i Vuk.[3] Tu su ovi dali svoju privolu kao medjaši lipovačkog teritorija.

Podgorski jobagioni vršili su i izvan granica podgorske županije neke funkcije, napose funkciju svjedoka u pitanjima glede ustanovljenja staliških odnošaja, poimence u pitanjima tičućih seStališa jobagiona. U iztrazi, koju je g. 1271. u Bisagu provadjao ban Joakim glede jobagionata Staniska i njegova roda (iz Turopolja), svjedočili su i podgorski jobagioni: Ilija, Zloyna, i Zaladin. Ovi su uz zagrebačkoga biskupa, opata topuskih cistercita, preceptora hospitalaca te templara, i uz mnoge župane, plemiće kraljevine i jobagione, svjedočili, da je Stanisk sa svojim rodom bio uviek jobagio zagrebačkoga castra, ali ga je svojedobno vojevoda Bela, radi neke drzovitosti, degradirao na drvonošu. Na temelju ovih svjedočanstva, uvrstio je ban Joakim Staniska i rod njegov opet u red zagrebačkih (castri zagrabiensis) jobagiona.[4]

Jobagioni podgorski bijahu kao takovi, prema castru obvezani na „debita servicia", a tako su i njihove zemlje bile podvrgnute posredno služiti castru. Ako i jesu bili jobagioni razred pučanstva slobodna položaja, sličan plemićima (quasi nobiles), to se ipak ne mogu uzporediti sa plemićima kraljevine — „nobiles regni". Oni

[1] W. C. A. VII. p. 290.
[2] Regesta. Nr. 1361.
[3] T.—B. C. B. doc. XXXI.
[4] Regesta. Nr. 1073.

su bili neke ruke plemstvo, ali ne plemstvo u duhu tadanjih uredaba, jer je njihova osoba i posjed njihov bio u obvezatnom odnošaju prema županijskom gradu — castru. Toga odnošaja mogao je jobagione riešiti samo kralj.

Spomenuli smo zasluge roda Pribića kao jobagiona podgorskih. Te zasluge uvažio je kralj Bela IV., koji je god. **1244. 24. novembra** kod grada Baroša izdanom poveljom priznao zasluge roda Pribića, te mu podielio plemstvo. U dotičnoj izpravi nabrajaju se izrično velike zasluge tog roda „ab inicio jobagionum castri de Podgorya". Poimence napominju se članovi rečenoga roda: sinovi Pribac-Cherne, Prodan, Protuč, Juvalko, Hulinko, Borimer, Kuplen, Marin, Mojnar, Hoten, Člapen, Stibor, Čedomer, Vukoje, i Tone. Glasom ove izprave odredjuje kralj, da su oni „a jobagionatu memorati castri in terris eorum *propriis* et *empticiis*, quas habent in districtu castri de Podgorja, licet non sint a castro indebite usurpate sed solempni exinvencione et publica ex regie benignitatis gracia exempti", te im daje povlasticu „ut inter *servientes regis et aulicos* honeste computentur *et a debito servicio castri* penitus *liberati sint*". Dakle kralj ih uvrštuje medju plemiće — kraljevske službenike i dvorjanike — oslobadja njih i zemlje njihove od obvezanosti prema podgorskom gradu, a to zato da „de cetero eadem confinia contra impugnatores quoslibet *melius* et *robustius* tueantur".[1]

God. 1327. živjeo je na teritoriju županije podgorske Radin sin Radomira de Domagovich, koji je svoju lozu izvodio od jobagiona zagrebačkoga castra (qui de iobagionatu castri nostri Zagrabiensis originem duxerat) Ovaj je dakle sa svojim rodom držao posjede u današnjih Domagovićih. Radin si je stekao velike zasluge po kralja Karla Roberta, „pro augmentacione regiminis nostri". S toga ban Mikac preporuči ga kralju, a ovaj ga god. 1327. (6 Idus Januarii) sa posjedom njegovim Domagovićem — „terra sua predicta" — i svim inim posjedima, koje bi kada stekao i držao kao i sve njegovo potomstvo oslobodi „de dicto iobagionatu castri", te ga uvrsti „de consilio prelatorum et baronum . . . in numerum et collegium serviencium regalium". Podigao ga je u razred plemića. Po odredbi kraljevoj nije tomu mogao nitko prigovoriti, a niti dirati u pravo njegovo i njegovih potomaka na posjede njihove.[2]

---

[1] Regesta. Nr. 470.
[2] Transumpta donat. reg. saec. T. III. p. 251. u kr. zem. arkivu.

Zanimivo je riešiti pitanje, odakle i na koji način je spomenuti rod Radimira de Domagović došao u Podgorje.

Izprava od god. 1327. veli, da je Radin izvodio svoju lozu od jobagiona zagrebačkoga castra. Poznato je, da je castrum zagrebački imao svoje jobagione u Turopolju, Kašini, Sopnici, Blaguši, Kobiljaku. Dakle iz jednoga od ovih mjesta došli su predji Radinovi u Podgorje. Ali iz kojega? Tu nam pomaže danas još živuća medju Domagovićanima tradicija o njihovom porieklu. Tradicija veli, da je pradjed Domagovićana nekoč došao iz Turopolja. Tu nam tradiciju podkrepljuje i ta okolnost, što je rod Radinov, — njegovo potomstvo, — stajalo u nekoj svezi sa Turopoljcima, i to valjda sa svojim rodjacima, koji su živjeli u Turopolju. Godine naime 1368. zamienio je Mihajlo sin Ivanov iz Turopolja svoje posjede u Trnovcu u Turopolju sa Ivčecom sinom Radoslava „de generacione Domagouich" za njegove posjede u Molunju (Hrašću) i Domagovićima.[1]

Kad li su pako predji Radina Domagovićkoga došli u Podgorje, ne može se ustanoviti. God. 1284. spominju se sinovi Radomira kao medjaši posjeda Ruscindola.[2] Po svoj prilici taj Radomir istovjetna je osoba sa otcem Radinovim (god. 1327.). Toj okolnosti u prilog govori i to, što su posjedi Radomirovi bili oko Molunja i Hrašća, koji u istinu medjašiše sa Ruscindolom. Pa i Radomirovi (otca Radinova) potomci držali su u XIV. vieku iste posjede. Dakle rod Radomirov-Domagovića nalazimo u Podgorju već koncem XIII. vieka.

Iz ovoga ovdje spomenutoga razabiremo zanimivu činjenicu, da su i *strani jobagioni mogli se naseliti u podgorskoj županiji*, gdje su i na dalje ostali u svom stališu. Na koji pako način moglo se je to dogoditi, da se je strani jobagio mogao nastaniti u podgorskoj županiji, kušat ćemo razjasniti.

Kod toga uzeti ćemo u pomoć gore napomenuti slučaj. Rod Domagovićana držao je već u XIII. vieku zemlje oko Molunja, a u XIV. vieku u Domagovićih i stare posjede oko Molunja i Hrašća. Razmotrimo li često spomenutu izpravu od g. 1249.,[3] vidimo da su zemlje u Molunju pripadale rodu Pribića, a oko današnjih Cvetkovića generaciji Cvetkovića, a bez sumnje i zemlje današnjih

---

[1] Izvornik u arkivu obćine turopoljske. (Prepis u mene.)
[2] Regesta. Nr. 1371.
[3] W. C. A. VII. p. 290.

Domagovića. Tu su držali zemlje još i drugi neki podgorski jobagioni. Nije po tom moguće, da bi bio pradjed Domagovićana Radimir ili sin mu Radin ove zemlje bez ikakove dozvole posjedujućega roda Pribića ili Cvetkovića ili inih jobagiona zaokupio te se ondje nastanio. Izprave nam žalibože ne spominju, na koji način su spomenuti pradjedovi Domagovićana stekli ove posjede. Oni su bili samo jobagioni, a kao takovi bili su dužni odredjenim službama služiti gradu Podgorju. Pošto su dakle uživali preimućtva jobagiona te držali zemlje, moralo se je to njihovo naseljenje osnivati na nekakovom pravnom činu. Taj pravni akt mogao je biti samo sliedeći: da je Radimir ili njegov predji primljen u zajednicu bratstva roda Pribića ili roda Cvetkovića ili druge koje zajednice jobagionske. Moguće je opet, da je i podgorski župan naselio jobagiona zagrebačkoga castra na zemljama grada Podgorja (terrae castri) te mu priznao njegov stališ. Ovako primljeni strani jobagio stekao je i u podgorskoj županiji ista preimućtva i podvrgao se dužnosti ostalih podgorskih jobagiona, baš tako, kao da je potekao od urodjenih tamošnjih jobagiona.

Primjera za sličan odnošaj nalazimo i drugdje, a osobito u plemenskoj zajednici turopoljskoj, gdje se često dogadjalo, da je ona primila tudjinca u svoju zajednicu i dala mu sva prava, koja su uživali pojedini članovi njezini.

Vratimo se natrag k oplemićenim jobagionima županije podgorske. Napomenutim načinom oplemićeni jobagioni zovu se „nobiles generationes“, a njihovi posjedi „terrae nobilitares“ „haereditariae quae nullos census reddunt“. Dakle su oni u podpunom smislu plemići, a posjed njihov plemićki posjed. Glavna dužnost ovih plemića bila je opet vojna, da služe pod stiegom kralja odnosno bana. U rat morali su polaziti, kad je kralj osobno polazio u boj na obranu kraljevine, ali jim bijaše slobodno stupiti pod stieg kojega im drago velikaša.[1]

Tako nalazimo u listinama, da je plemeniti rod Pribića vojevao za obranu domovine, kojom zgodom pade u robstvo koruškoga kapetana Durnolchara Vukovoj, brat Pribe, kojega je kasnije iz robstva izkupio Dionizij, brat Radoslava (Babonića), za 50 maraka srebra. To se zbilo svakako prije g. 1275.[2]

[1] Zakon od g. 1273. Kukuljević: Jura regni II. p. 3—5.
[2] Regest. Nr. 1361.

Ovakovi plemići nisu više bili podčinjeni sudbenosti županovoj već samo banovoj. Oni su morali baš kao i jobagioni castra primati na stan pobirače kunovine, i to do 12 osoba i 14 konja. Svaki rod (generatio — bratstvo) morao je prigodom toga podavati jedno janje, šest kokoši, jednu gusku, 4 kabla vina, i 12 kabala hrane (pabulum) valjda za konje.[1] Plemići imali su i svoje jobagione, ali ovi nisu istovjetan stališ sa jobagionima castra, nego su slični castrensima, dakle su bili neke ruke kmetovi.

Iza jobagiona castra nalazimo u županiji podgorskoj i „castrenses". Njihov je odnošaj prema županijskom castru bio po svoj prilici ovakav. Oni su živjeli na zemljama castra (terrae castri), bijahu neposredno podvrženi sudbenosti comesa i podčinjeni nižim organima njegovim. Posjedi njihovi bijahu mnogo manji od posjeda jobagiona. Oni ne vrše ratne dužnosti, već doprinašaju za uzdržavanje „castra" i u obće za potrebe obrane podavanjem budi u naravi, budi novcem, budi osobnim radnjama. Oni bijahu poljodjelci, obrtnici, ili obični radnici. Spominju se takodjer pod imenom „cives", „hospites", „rustici". Prva dva naziva rabe se za one, koji stanuju u gradu ili predgradju, a potonji za seljake. Mogli su biti indigenae ili pridošlice. Čini se, da bijahu glebae adstricti, te su liberam migrandi facultatem stjecali posebnim privilegijem. To razabiremo iz privilegija za Jastrebarsko od g. 1257. Prema tomu možemo ih zvati gradskim ljudima — *gradčanima*, ili *gradjanima*, ili napokon seljacima, odnosno *seoskim bratstvom*. Ovakova seoska bratstva naročito se u nekadašnjoj podgorskoj županiji spominju iza njezina prestanka. Mi ćemo i. ovdje zadržati naziv „castrenses". Castrensâ bilo je mnogo manje nego li jobagiona u županiji podgorskoj. Oni su imali, kako rekosmo, manje posjede nego li jobagioni, a bijahu nastanjeni u blizini okolo podgorskoga grada. Oni su držali zemlje castra.

Iz izprave od g. 1349. jasno razabiremo, da su posjedi castrensa bili bliže grada županijskoga. Tako vidimo, da su castrensi medjaši posjeda roda Pribića: Molona, Duorchenicha, Cherechez, Drokalenz; dalje bilo je castrensa u Slavetiću (castrenses de Sclauethych — villa Sclauetichi).[2] God. 1327. spominju se posjedi castrensa „de comitatu Podkoria" i to: Duorian, Belchych, Sclauetiz, Reka, Gurchan, Debrouch.[3] Ovi su potonji posjedi s castrensima tada pripa-

[1] Spomenuti zakon od g. 1273.
[2] W. C. A. VII. p. 290 i dalje.
[3] T.—B. C. B. p. 101. 102.

dali gradu Lipovcu, koji je valjda od g. 1293. gospodovao Podgorjem. Dok su ovi posjedi neposredno blizu gradu Podgorju napučeni bili castrensima, bili su daljnji posjedi u rukama pojedinih rodova (plemenitih bratstva) — jobagiona. I Jastrebarsko držali su castrensi, koje izprave od godine 1249. i 1257. nazivlju „hospites“, „forenses“ (valjda po karakterističnom položaju i odnošaju samog mjesta). Da su „hospites“ i „cives“ bili „castrenses“, rekli smo malo prije.

Pravni položaj castrensa županije podgorske bio je nižeg stupnja od jobagiona. I castrenses imali su u pravnim pitanjima, a osobito kad se je radilo o zemljištnom pitanju, neku znatnost. Oni su u takovim pitanjima mogli i prigovarati, i dati svoju privolu. Ako i stoje u nižoj podredjenosti prema comesu nego li jobagioni, to su ipak s njim i s njima sudjelovali u onakovim pitanjima, a to će biti valjda jedini odnošaj, u kojem su imali i svoju rieč: t. j. u pitanjima glede zemljištnoga posjeda, a to kao medjaši onih posjeda, o kojima se porodilo kakovo pravno pitanje.

God. 1249, kad su dopitane neke zemlje rodu Pribića, vidimo, da ih comes Alexander zajedno s jobagionima i *castrensima* prepušta „jure hereditario“ rodu Pribića, te daje vrhu omedjašenja njihova svoju privolu „in nullo contradicentibus“.[1] Vidimo dakle, da su mogli i castrensi u takovim prilikama prigovarati, a njihov prigovor bio bi sasvim pravomoćan.

Castrenses (nazivani i hospites) dužni su bili županu podgorskomu ili gradu županijskomu podavati razna podavanja, kako su to bili obvezani i drugi castrenses po Hrvatskoj.

Castrenses bili su u starije doba neodjeljivi od castra. Tek kraljevskim donacijama i privilegijima stekli su neki castrenses podgorske županije položaj neovisan o castru podgorskom.

Takav primjer imamo kod Jastrebarskog. Točno ustanoviti odnošaj „villae Jaztraburczka“, gdje su nastavali „hospites“, „forenses“, premda su ovi bolja vrst castrensa, ne da se radi nestašice viesti. Kako su stajali prema gradu i županiji podgorskoj, to nam krije gusta koprena. Položaj njihov bio je valjda bolji od castrensa u strogom smislu rieči; oni su valjda bili obvezani županijskom gradu samo na novčana podavanja. Ta podavanja bila su valjda od trgovine.

Nema dvojbe, da su hospites jastrebarski iza provale Tatara stajali u osobitoj zaštiti kraljevoj. Poznato je, da je kralj Bela IV.

[1] W. C. A. VII. p. 290.

iza sretno svladane sile tatarske nastojao oko toga, da se njegovo opustošeno kraljevstvo čim prije materijalno pridigne. To njegovo nastojanje osobito se pokazivalo u podjeljivanju slobodâ mnogim mjestima u Hrvatskoj, samo da bi se na taj način što bujnije razvijala. Svakako se je smatralo podložničtvo prema kraljevskim organima (županima itd.) odnošajem, koji prieči ekonomijske i socialne prilike podčinjenih im mjesta.

U tom dakle nalazimo povod, da je kralj Bela IV. god. 1257. 14. januara (secunda Idus Januarii) podielio mjestu (villa) Jastrebarskomu osobite povlastice.[1] Žitelji „villae Jaztrebarzka de comitatu de Podgoria" obratiše se s molbom na kralja, da im podieli slobode, kakove su uživala mjesta: Petrinja i Samobor. Kralj usliša molbu svojih hospita (hospites nostri) te im podieli sliedeće slobode:

1. Hospites jastrebarski slobodno izabiru svoga sudca - starješinu (major ville).

2. Suditi ih može samo njihov „major ville", a ni koji drugi kraljevski sudac.

3. Ako im njihov „major ville" ne bi mogao zadovoljiti u kakovom prieporu, pozvan će biti samo pred kralja, gdje će biti dužan dati odgovor.

4. Parnice, koje će se zapodjenuti izmedju samih hospita, ili izmedju hospita protiv kojega stranca — „extraneus" (dakle svakoga, koji nije hospes jastrebarski), ili izmedju stranca proti hospitima, ne smiju se riešavati dvobojem (duello), već prisegom i svjedočanstvima (juramento ac testimonio decidatur).

5. Ako bi im ban samo za jednu marku učinio štete, mora im štetu stostruko nadoknaditi.

6. Kad dodje ban k njima „occasione descensus", dužni su mu dati samo stan „domos suas", a za ostale svoje potrebe imat će im ban plaćati.

7. Bude li koji hospes bez djece, to može sa svojim imetkom koli medju živima, toli za slučaj smrti po volji razpolagati i komu hoće ostaviti.

8. Tko se želi naseliti u Jastrebarskom (villam intrare voluerit), može komu god hoće (omnibus) prodati svoje kuće i sve ino što ima, a isto vriedi i za onoga, koji se hoće iz Jastrebarskoga izseliti.

9. Hospites jastrebarski mogu si „sacerdotem quemcunque voluerint in suam ecclesiam" izabrati. Dakle imaju pravo patronata.

[1] Izvornik u arkivu občine jastrebarske.

10. „De decimis eorum prout mos est hospitibus ubicunque manentibus disponentes“ t. j. desetina pripada obćini.

11. Jastrebarčani dužni su godimice podavati kralju „pro collecta“ sto pensa, a „pro tributo fori“ trideset.

Pošto su Jastrebarčani imali premalo zemlje, to je kralj naložio banu ciele Slavonije Stjepanu, kapetanu Štajerske, da im doznači zemlju od posjeda sinova Cvetkovih i sinova Kundisovih i od posjeda roda (generatio) Draguslavića (Draguslaii), jobagiona grada Podgorja, pa i od castrensa, i to do tri rali — „ad tria aratra“. To učini ban. Medje pako te doznačene zemlje bile su sliedeće. Prva medja počimlje sa sjevera kod nekog briežuljka, gdje je medja od zemlje (meta terrea); od onuda teče kroz šikaru, gdje je takodjer medja od zemlje. Od ovuda silazi k potoku „Dalich“, kojim ide „ad portum antiquum“; nadalje se spušta k velikoj cesti, pa teče njom prema istoku. Tu s desna pripada zemlja „ad locum fori“ a s lieva rodu Draguslavića. Dalje ide prema jugu kroz hrastovinu do kruške obilježene križem, gdje je medja od zemlje; od ovuda ide do drva „Zylfa“ križem označena, a dalje k potoku „Chebdyn“, gdje medji sa sinovima Kundisa, a onda ide prema zapadu uz potok „Chebdyn“, te prelazi k zemlji sinova Pribe i Cvetka. Tu s desna pripada zemlja „loco fori“, s lieva sinovima Pribe. Dalje ide uz medju od zemlje i hrastovinu do potoka „Podgoria“, gdje je medja od zemlje, a potokom teče medja uz vodu „ad magnum portum“, gdje je uz cestu medja od zemlje; tu s desna pripada zemlja „loco fori“ a s lieva sinovima Cvetka. Šuma, koja se ondje nalazi, ima ostati zajednička jobagionima castra, castrensima i hospitima.

Kako se iz ovoga razabrati može, to su hospites jastrebarski sa sviem riešeni bili odnošaja prema gradu i županiji podgorskoj. Oni dobiše podpunu autonomiju, a vrhovni im je sudac samo kralj. Jedino, što uživaju zajednički s jobagionima i castrensima podgorskim, bile su šume.

Na taj način nestaje vlasti županijske u Jastrebarskom, koje se od tog vremena samostalno razvija.

Iz toga vidimo opet, da posjedima castrensa razpolaže kralj, jer je dio zemlje podgorskih castrensa dao hospitima jastrebarskim. Jasno je opet, da castrenses podgorski u strogom smislu rieči, držahu posebne zemlje, a ne zajedničke sa zemljama višeg razreda castrensa — sa hospitima jastrebarskim. Ovi potonji držali su i

prije posebne zemlje, što se jasno vidi iz spomenutoga privilegija — jer su tražili zemlju radi nedostatnosti vlastitih posjeda.

Jastrebarsko bilo je samo kralju dužno plaćati rečenu daću od 130 pensa pod imenom „collecta“ i „tributum fori“. Kasnije plaćan je valjda taj „tributum“ banu. G. 1314. prigodom diobe dohodaka medju Stjepanom banom i Ivanom te Radoslavom, — koji bijahu svi od roda Babonića, — zapade „tributum“ u Jastrebarskom bana Stjepana, dok je Ivan dobio tributum „sub castro Oclich in strata publica“.[1]

Na temelju privilegija od g. 1257. razvijalo se Jastrebarsko, te u njem skoro nalazimo uredbe slobodnih kr. varoši. Na čelu obćine stoji „maior ville“ — „villicus“ — „judex“ sa magistratom, koji izdaje pod obćinskim pečatom izprave (g. 1345.).[2]

Daljnji odnošaji Jastrebarskog, t. j. iza polovice XIV. vieka, ovom nas zgodom ne zanimaju.

Ob ostalim castrensima podgorskim malo imamo viesti. Poznato nam je, da su knezovi Babonići, odkako je ban Radoslav Babonić dobio kraljevsku darovnicu za Podgorje itd. (g. 1293.), neke posjede i zemlje, na kojima su stanovali castrenses, pripajali neposredno pod grad Lipovac. Glasom listine bana Mikca od g. 1327. ostali su posjedi castrensa županije podgorske: Reka, Slavetići, Gorica, Dvorjani, Brebrovac, i na dalje gradu Lipovcu, gospoštiji Babonića.

Castrenses grada Podgorja, slabiji svojim položajem i u nižoj podredjenosti, dolaze sve u podredjeniji odnošaj prema gradu Lipovcu. Lipovac polako zagospodova dielom Podgorja, a uz njega i grad Okić, dok se napokon ne podiže grad Jastrebarsko, sazidan pod konac XV. vieka Ivanom Korvinom, koji opet istisne grad Lipovac, te zagospodova uz Okić gotovo cielim Podgorjem već u XVI. vieku.

U takovim prilikama gube se castrenses, t. j. njihov prastari položaj, te postaju puki kmetovi lipovački, jastrebarski ili okićki, odnosno vazalâ ovih gospoštija. Taj razvoj dovršen je valjda već u XV. vieku. Od tada ne nalazimo u Podgorju imena „castrensa“ — jer je za pravo rečeno i prestala svrha toga razreda žiteljstva, dok s druge strane obstoje još t. z. „nobiles castrenses“, a nisu drugo nego jobagioni, — plemenita bratstva, odnosno pojedini rodovi, koji su si sačuvali, uzprkos silnom pritisku feudalnih od-

---

[1] T.—B. C. B. p. 77.
[2] Z. A.

nošaja, bar donekle svoju slobodu — oni nisu bar postali kmetovima gospoštija Okića, Jastrebarskoga i Lipovca.

I castrenses sačinjavali su posebna bratstva — seoska, koja su se još dugo iza prestanka podgorske županije sačuvala. Ova bratstva imadu svog sudca „villicus" — „major villae", kojega si sami birahu. I ta uredba održala se je sve do novijega vremena, premda su bili kmetovi jastrebarske, okićke, lipovačke, ozaljske gospoštije.

Spomenuli smo, da su plemenita bratstva (jobagioni) držali u županiji podgorskoj pretežan dio zemljištnoga posjeda kao svoje vlastito zemljište „terra propria" a to su bile zemlje, koje su držali od izkona. Dalje mogli su jobagioni steći posjeda i kupom, a to su bile „terrae empticiae", ali nisu mogli držati zemlje, koje su „a castro indebite usurpatae".[1]

Ovakav posjed zemalja vlastitih, nasljednih i kupljenih, priznavaše jobagionima ne samo comes, već i ban, dux i kralj. To isto vriedilo je i za oplemićene jobagione Za to imamo dovoljan dokaz u izpravi od g. 1249., koju je izdao ban ciele Slavonije. Ovaj je imao po nalogu kralja Bele IV. u njegovo ime (vice et pro persona sua) obići sve zemlje hrvatskih castra, u svrhu da zemlje, koje su možda odciepljene od castra, opet ovomu natrag pripoji. Kad je došao u Podgorje, izkazalo se je, da je tadanji župan podgorski Aleksander sa svojim jobagionima i castrensima posvojio za grad Podgorje (nomine castri) mnoge zemlje generacije Pribića (a filiis et generacione Priba impedierunt), a zbivalo se je i obratno. Uvidivši Stjepan te nepravde („tam per occulatam inquisicionem a jobagionibus, quam per publicum examen iudicii, secundum quod a domino rege habuimus in mandatis"), to je odmah zemlje, koje je bratstvo (generacio) Pribića posvojilo — a bile su gradske, pripojio gradu, dok je opet zemlje Pribića omedjio i njima potvrdio u nazočnosti comesa, jobagiona i castrensa. To su ovi odobrili, a rečene zemlje pripoznate su i izručene bratstvu Pribića kao nasljedne (terras autem filiorum Pryba, quas comes Alexander unacum jobagionibus castri et castrensibus eis in pace *nomine hereditario* relinquerunt reambulantes, nomina ac metas earum in tenorem presencium conscribi singillatim faciendo eis confirmanimus, presentibus Alexandro comite et jobagionibus castri et castrensibus ac in nullo contradicentibus, ymmo fauentibus et consencientibus eisdem").[2]

[1] Regesta br. 470.
[2] W. C. A. VII. p. 290.

Zemljama jobagiona mogao je razpolagati samo kralj. Prigodom podjeljenja slobodâ hospitima jastrebarskim godine 1257. izrično je kralj naložio banu ciele Slavonije Stjepanu, da im dade „de terra filiorum Cuetk et de terra filiorum Kundis et de terra generacionis Draguzlaii, *iobagionum castri de Podgoria* . . .“ tri rali zemlje (ad tria aratra).[1]

Iztaknuti nam je malne sigurnu hipotezu, da je u najstarije doba žiteljstvo podgorske županije bilo samo jedan brojni rod koji se je s vremenom podielio u više generacija (bratstva). Već u XIII. i XIV. vieku, kako spomenusmo, imamo u podgorskoj županiji rodove: Cvetkovića, Draganića, Krašića, Jačkovića, Domagovića, a u XV. vieku Gornjo-Kupčinčana, de st. Joanne (Desinčana). Ovi rodovi (generationes — plemenita braća — braća), već u XIV. i u XV. vieku prikazuju nam se listinama jasno kao bratstva — rodne ili plemenske obćine, koje drže svoje zemlje i posjede, svako bratstvo — obćina — za sebe.

Već u samom nazivu „generatio“ kaže se pojam bratstva — zajednice Za to nam govore svjedočanstva osobito XVI. vieka, gdje se ovakove generacije nazivlju „braćom“. Tako Draganići „braća plemenitih Draganić“, „plemenita braća Draganić“.[2] Obćinske izprave kupčinske spominju: „sudac moje braće Kupčinan sa svom bratju navkup“[3] itd. Sličnih primjera ima više.

Ovakova bratstva — generacije — ne samo jobagiona već i plemića (nobiles) držala su od pamtivieka, kako spomenusmo, svoje nasljedne zemlje „didinu“, „terra haereditaria“, „porcio haereditaria“, „terra propria“, pa i kupljene zemlje „terre empticiae“.

Članovi pojedinoga roda, — generacije — bratstva, imali su svoje pravo na zemljištni posjed cielosti zemalja onoga bratstva, kojemu su pripadali. To se pravo pojedinca na cielost rodnoga posjeda prikazivalo osobito u toj okolnosti, što se je svaki pojedini član generacije mogao ovime u stanovitim prilikama poslužiti.

Kad su se pojedini rodovi umnožali članovima, te tako nastale zadruge, kojih je više sačinjavalo bratstvo ili, kako neki zovu, rodnu ili plemensku obćinu, nalazimo dvovrstnu imovinu: zajedničku cielomu rodu i posebnu pojedinih zadruga, pa i posebnu pojedinih članova zadruge: „osebujak“ ili „del odilni“.

---

[1] Izvornik u arkivu obćine jastrebarske.
[2] Kukuljević: Acta croat. p. 235., a izvorne izprave u kralj. zem. arkivu.
[3] Kukuljević: Acta croat. p. 234.

Sasvim slično nalazimo i kod castrensa — seoskih bratsva, u kojima vladaju gotovo slični odnošaji glede zemljištnoga posjeda.

Zajedničku imovinu generacije činile su redovito šume i pašnjaci. Redovito je svaki rod (generatio) imao svoje posebne zajedničke šume i pašnjake. Na ove je imala generacija u cielosti pravo vlastničtva, a svaka zadruga odnosne generacije pravo na dio užitka. Iz zajedničkih (obćinskih) šuma dobivala je svaka zadruga potrebno drvo za ogriev i gradju za kuće. Imala je i pravo žirovine, sječe kolja itd. Na obćinskim pako pašnjacima pasla je marva cielog bratstva obćine.

Imamo jedan slučaj u podgorskoj županiji, gdje je pravo užitka šumâ bilo zajedničko jobagionima, castrensima i jastrebarskim hospitima U privilegiju od g. 1257., kojim kralj Bela IV. podjeljuje Jastrebarskomu slobode, izrično se veli: „Silva autem ibi existens *communis esse debet* jobagionibus memoratis".

To je sasvim osamljen slučaj.

Spomenute zajedničke šume i pašnjaci održaše sve do danas svoje staro obilježje. Ostadoše kroz vjekove zajedničkom imovinom odnosnih obćina. Tako imadu još danas stare rodne obćine Draganići, Cvetkovići, Domagovići itd. svoje obćinske šume i pašnjake.

Daleko zanimiviji je posjed pojedinih zadruga te pojedinaca u bratstvu.

Kod ovoga pitanja valja se poslužiti svjedočanstvima iz XV. do XVIII. vieka, u koliko nam ne pomažu stariji spomenici. Valja opaziti, da su generacije stare podgorske županije, jobagioni pa i castrensi, od vajkada živjeli po svom starom „zakonu": po drevnim običajima, koji su se kroz vjekove održali bez znatnih promjena. Pojedine pravne uredbe a osobito formalnosti kod pojedinih pravnih čina nalazimo posve jednake u XIII. kao i u XVI., XVII. i XVIII. vieku. Da se je to do novijih vremena obćuvalo, imamo zahvaliti tomu, što je naš narod vazda i usuprot težkom pritisku feudalnih prilika čuvao svoje stare običaje, „zakon", baštinjen od svojih predja. Ono što bijaše „njihov zakon", drevni pravni običaji, održalo se je i preko XVI. vieka, jer jamačno nije se ništa nova stvaralo, niti stvarati moglo. S ovih razloga možemo svjedočanstva XV. do XVII. vieka primieniti i na prijašnje vjekove, u koliko se odnose na „zakon vekovični . . . neodazvani", na pravne običaje i formalnosti, tim više, jer slične tragove nalazimo i u spomenicima XIII. i XIV. vieka.

Ciele generacije — bratstva — pa i zadruge i pojedini članovi zadruga mogli su svojom „dedinom", „osebujkom" ili „odilnim dilom" po volji razpolagati: prodati, založiti itd.

Razpoložba posjedom, odnosno vlastničtvom zemljištnim obavljala se je za obstanka podgorske županije pred samim županom podgorskim, ili pred (zagrebačkim) kaptolom kao vjerodostojnim mjestom. Pred županom sklapahu se pravni poslovi spomenute vrsti medju jobagionima, a pred kaptolom medju plemićima (nobiles). Evo primjera. G. 1264. prodaje jobagio podgorskoga castra Voin, sin Črne de Rahcha (Hrašće), svoju zemlju Zastobu Ladislavu sinu Draganovu, a to pred županom podgorskim Herbortom.[1] Pred kaptolom (zagrebačkim) prodaje plemić Pribko, sin Pribe, svoju zemlju Toplicu i Ruscindol comesu Radoslavu, a g. 1316. prodaje plemić Stefan, sin Borkov, i Nikola sin Prodanov, od roda Pribića, „terram seu possessionem eorum hereditariam Mirkouo-pole" Stefanu banu.[2]

Kod prodaje zemlje sudjeluje ciela generacija — bratstvo. To se opaža za obstanka podgorske županije, pa i kasnije, kod pojedinih bratstva. Prigodom prodaje zemlje Zastobe g. 1264. sudjeluje 12 osoba (jobagiona), koji zastupaju takodjer svoju braću i roditelje. Nema dvojbe, da su ovi svi činili jednu zadrugu a možda i cielu generaciju svoju. Vidimo dakle, da se ona prodaja obavlja zajedničkom voljom. U prodanu zemlju uvadja kupca sam župan podgorski, koji ujedno označuje njezine medje.

Zanimljive su formalnosti, s kojima se obavlja ovakova razpoložba zemljištnim posjedom. Zato nam opet pružaju liepu sliku svjedočanstva XVI. vieka. Pravo ciele generacije — bratstva — na zemlje pojedinih zadruga ili pojedinih osoba jasno se prikazuje upravo u formalnostima prigodom razpoložbe.

Svi pravni čini obavljaju se kod generacija — bratstva — bivše podgorske županije pred „županom", „sudcem", „rihtarom", kojega si odnosno bratstvo slobodno biraše. On dolazi u latinskim izpravama pod imenom „comes terrestris", kao primjerice kod Cvetkovićana g. 1394.[3] Taj nije drugo u pojedinom bratstvu, nego li je bio nekoč „comes de Podgoria" u županiji podgorskoj.

Član bratstva, koji je hotio razpolagati svojom zemljom (prodati, založiti itd.), dolazio je „preda vsu bratju", pred župana „sa vsom

[1] Regest. br. 881.

[2] T.—B. C. B. p. 80.

[3] Privilegia commun. Cvetković u kr. zem. arkivu.

bratjom", odnosno pred „sudca bratje sa vsom bratjom", sabranu u zboru „u klupi navadne u spravišće". Bratstvo se sastajaše u zborove u klupe, obično kod svoje crkve „v klupe svetoga . . ." „pri kapeli" u hladu stoljetnih lipa. Tu je onda primjerice prodavalac počeo pred sakupljenom braćom (obćinom) „ponujati" svoju zemlju. Počeo bi ovako: „Sudče i bratjo!" Tad napominje razlog prodaje i nastavlja: „i ovo ponujam vsoj bratji mojoj bližnoj i dalnoj, komu pristoji vas del moj odilni, ki mene pristoji, i vse ča k nemu pristoji zgoru i zdola; sada kupi ki je more" ili „bližne i mejaše ki su volniji kupit". Iza toga poklone se braća i vele: „Prodaj komu je moreš", „qui dixerunt: vende cui possis, nos nollumus illud emere". Na to pristupa kupac, s kojim se prodavalac „cini" — pogadja. Kad se pogode „dobrovolnim zakonom", izplati kupac kupovninu „vse do beča dobru miru". Ovako kupljenom zemljom „zakonom vikovičnim i neodazvanim", mogao je kupac po volji razpolagati „dati, darovati kamo nim drago" i „za dušu ostaviti". Kod prodaje su nazočni svjedoci „dobri ljudi", „dobri i dočtovani muži", „testes hujus rei sunt", koji takodjer „upelivaše" kupca u kupljenu zemlju („ovodnik"), te „aldomašnici", medju kojima se spominje često i sam župan. Aldomašnici piše „aldomas" (likov) i moliše boga („ki boga moli") za sretan kup. To bijaše religiozan čin, kao potvrda sklopljenoga pravnoga posla.

Ob ovako sklopljenom pravnom činu izdaje župan, sudac, rihtar izpravu, a na nju stavlja „pečat plemenski" — pečat „bratstva".[1]

Bijaše običaj („kako je zakon", „juxta consuetudinem provinciae", „juxta modum et consuetudinem villae"), da se za takove formalnosti plaćala stanovita taksa: 3 beča, ili 2 denara, koja je bez sumnje pripadala županu, sudcu ili rihtaru. Osim toga se u izpravama ustanovljuje i globa, koju je imao plaćati prekršitelj ugovora. Plaćao se je takodjer i „zagovor", često u iznosu od „pet dvadeset grivan"[2] — po svoj prilici crkvi, kojoj se je još često davalo po nekoliko funti voska, pa i po koji kabal vina, kako je to bilo običajno u krašićkoj obćini.[3]

---

[1] Odnosne izprave vidi u Kukuljevića: Acta croat. p. 223, 234, 235, 236, 229, 237, 238, a izvore u kralj. zem. arkivu A. N. A. (croatica). O pečatima obćinâ Draganići, Domagovići, Krašići, Desinci pisao sam u Vjestniku hrvat. arkeol. družtva g. 1896 (Serija nova I).

[2] Kukuljević: Act. croat. p. 327.

[3] Odnosne izprave u arkivu jugosl. akademije, a mnoge slične kod žitelja krašićkih.

Kako smo vidjeli, glavni uvjet za razsvojivanje zemljištnoga posjeda bijaše privola bratstva. Kad je nju prodavalac dobio od bratstva, mogao je svoju zemlju prodati itd. U prvom redu mogao je zemlju kupiti član bratstva „bližnji ili dalni". Tako je bilo i u XIII. vieku, kako to izmedju redaka citovane izprave od god. 1264. možemo razabrati, gdje kod prodaje sudjeluje čitav niz roda Vojnova.

I medjaši morali su svoju dozvolu dati glede prodaje zemljišta.[1] To isto nalazimo i u XIII. vieku. Prodaji zemlje Toplice i Ruscindola g. 1284. daju svoju privolu „vicini et commetanei". Tako isto g. 1316., kada je Stjepan, sin Borkov, i Nikola, sin Prodanov od roda Pribića prodavao svoju nasljednu zemlju Mirkopolje banu Stjepanu (Baboniću), odobravaju prodaju medjaši i susjedi, i to: Supeč i Supko od roda Dragozlauichi (Draganići) „pro se et tota generacione eorum"; Bratko, sin Krajše, i Hergot Pribidrug te Miren „de genere Craisichi" (Krašići) „pro se et tota generacione eorum"; Budoje, Martonoš, Pribko, Šanto te Črne „de genere nobilium Jachkouichi", „pro se et tota generacione eorum".[2]

Iz ovoga razabiremo jasno, da je ciela generacija — bratstvo — imala neko pravo na posjed pojedinca, što više i medjaši bili su vlastni dopustiti razpoložbu posjedom, makar niesu pripadali generaciji prodavaoca, ali su bili članovi podgorske županije. To je veoma značajno, jer nam opet svjedoči, da je ciela podgorska županija bila nekoč jedna zajednica, koje se pravni običaji toli uvriežiše u socijalnom životu žitelja, da su ovi i kasnije, kad se počela stara župa, kasnije županija, podgorska dieliti na rodove — bratstva —, živjeli kod pojedinih generacija, rodnih obćina, na taj način: da se staro ono pravo pojedinca na cielost imovine bratstva pokazivalo u životu potonjih bratstva podgorske županije. To je bio neki tiesan vez izmedju pojedinih bratstva stare županije podgorske, kojega tragove susrećemo sve do najnovijih vremena.

Spomenuti nam je još nešto o nasljednom pravu pojedinaca u bratstvu, te cjelokupnosti bratstva.

Zakonska ustanova, potvrdjena banom ciele Slavonije Matijom g. 1273., koja govori o nasljednom pravu, veli doslovce ovo: *„Item porcio hereditaria sine herede decedentis, generacioni sue debeat remanere"*.[3] Pod nasljednikom (haeres) razumieva se u duhu tada-

[1] Kukuljević: Acta croat. p. 237—8.
[2] T.—B. C. B. Listina od g. 1316. (Prodaja Mirkopolja).
[3] Kukuljević: Jura regni II. p. 4.

njega vremena zakoniti mužki potomak. Nije li dakle bilo „haeresa“, to je „portio haereditaria“ pripala bratstvu — „generationi“ — u cielosti bez obzira na bliže stupnjeve. Po tom „portio“ nije pripala kralju kao ošastno dobro već bratstvu, kojemu je bez „haeresa“ umrli pripadao.

Za to imademo kod bratstva bivše županije podgorske dovoljno primjera. Još i danas znadu bivša pojedina bratstva podgorske županije, da su neka njihova obćinska zemljišta bila nekoč svojina pojedinaca, koji su umrli bez nasljednika.

Ovaj odnošaj se je donekle iza prestanka podgorske županije izrodio, te se je dogadjalo — naročito kod plemenitih bratstva — da je kralj znao ošastnu imovinu člana plem. bratstva darovati „kao ošastno“ drugima. — Ali za obstanka podgorske županije nemamo tomu primjera, ako prem nalazimo, da je kralj bratstvima potvrdjivao njihove stare posjede.

C. Crkvene prilike u podgorskoj županiji.

Završujući ovu raspravu, spomenut ćemo još u kratko crkvene prilike u podgorskoj županiji. Usuprot tomu, što nemamo pismenih svjedočanstva, ne možemo ni najmanje dvojiti, da na teritoriju županije podgorske nije bilo već u XII. vieku crkava i župa. Pošto bijaše taj priedjel od vremena dolazka Hrvata napučen hrvatskim življem, nema sumnje da je još za obstanka sisačke biskupije u županiji podgorskoj bilo kršćanskoga života, a prema tomu i koja crkva. U šematizmu zagrebačke biskupije nalazimo ubilježeno, da je župa sv. Sixta u Pribićima zasnovana g. 915., dakle još za vrieme vladara narodne dinastije.[1] Nu odkako je osnovana biskupija u Zagrebu (1093.), započimlje njezina vlast i djelovanje u podgorskoj županiji, koja se nalazila u granicama njezinim.

Tečajem XII. vieka podavahu žitelji podgorske županije, kao i okićke i krapinske hercegu (dux) slavonskomu desetinu, zvanu „cazun“, od sveg živeža, „de omnibus victualibus“, te od volova (marve), ovaca jaganjaca, kokoši, kruha i ostaloga. To se je sabiralo u hercegove spremnice (cellarium). Ovu desetinu, odnosno dohodak, darovao je g. 1193. Kalan biskup pećuhski i gubernator Hrvatske i Dalmacije zagrebačkom biskupu Dominiku i njegovim nasljednicima, kako se to sbivalo po cieloj biskupiji.[2]

---

[1] Koliko je u toj viesti istine, ne možemo ustanoviti.
[2] T. M. E. I. p. 5.

*

Dok je ovako biskup zagrebački ubirao znatne dohodke od spomenute desetine, plaćali su podgorski žitelji kralju posebnu daću: kunovinu (marturinae), ili u naravi ili u ekvivalentu: „de marturinis nostris seu prouentibus qui loco marturinarum exolvuntur, et de porcis qui supra civiles, immo universos in episcopatu zagrabiensi commorantes colliguntus ...". I od ovih svojih dohodaka darova kralj Mirko g. 1201. desetinu biskupu zagrebačkom Dominiku i njegovim nasljednicima.[1]

Ovaj dohodak desetine po podgorskoj županiji bio je bez dvojbe veoma obilan, pošto su desetine na posjedu zagrebačkoga biskupa u „Podgorju" (Potogoria: vide u topografiji Potogoria, Biskupech) iznosile vriednost od 10 maraka.

Taj posjed Podgorje u županiji podgorskoj (danas Petrovina) stekla je crkva zagrebačka negdje još u XII. vieku, te ga je g. 1201. s još mnogim drugima potvrdio kralj Mirko na molbu biskupa Dominika zagrebačkoj crkvi. U toj potvrdnici opisane su takodjer i medje tog posjeda.[2] God. 1235. darovao je biskup zagrebački Stjepan rečeni posjed Podgorja, „terrulam Podgoria", svomu kaptolu, a uz to i dohodak na njem od desetine i kunovine, vriedan godišnjih 10 maraka, uz obvezu sa strane kaptola, da ovaj svake godine na cvietnicu dade ulja u vriednosti od pol marke, koje će se posvetiti za krizmu.[3]

U ispravi od g. 1249.[4] napominje se „terra ecclesie" kao medjaš zemlje (posjeda) „Zcopna". Bez sumnje ima se pod tim zemljama crkve razumievati kaptolski posjed u „Podgorju" (Petrovina).

U privilegiju, koji je g. 1257. kralj Bela podjelio Jastrebarskomu, čitamo: „Statuimus eciam ut sacerdotem quemcunque voluerint in *suam* recipiant *ecclesiam*. De decimis eorum prout mos est hospitibus ubicunque manentibus disponentes ..".[5] Iz ovoga razabiremo sliedeće:

1. Da je u Jastrebarskom već g. 1257. stajala crkva. Po svoj prilici sv. Nikole, koja još i danas obstoji, i koja se g. 1355. spominje. Po tom bi crkva u Jastrebarskom bila najstarija u podgorskoj županiji, za koju imamo pismeno svjedočanstvo.

---

[1] Ibidem p. 16. doc. XIII.
[2] Ibidem I. p. 14.
[3] Ibidem p. 75.
[4] W. C. A. VII. p. 295.
[5] Izvornik u arkivu občine jastrebarske.

2. Da je obćina jastrebarska ovim privilegijem dobila pravo patronata, koje još i danas uživa.

3. Da desetine pripadaju obćini. Prema tomu nisu bili dužni po odredbi tog kraljevskoga privilegija podavati desetinu zagrebačkom kaptolu, kako se je ona po cielom Podgorju podavala. To nam posvjedočava i popis kaptolske desetine od g. 1450., u kojem nije upisano Jastrebarsko, dok su sva ostala mjesta podgorska upisana, podavajući desetinu.[1]

Druga crkva u Podgorju, za koju imademo iza crkve jastrebarske pismeno svjedočanstvo, jest B. D. M. u Volavju (de Podgoria). God. 1261. spominje jedna isprava Martina, svećenika sv. Marije u Podgorju.[2] Ako i nemamo starijih viesti o crkvi B. D. M. u Volavju, ili kako ju isprava od g. 1201. zove „de Podgoria", ipak naslućujemo, da je ona mnogo starija od g. 1261. Možda potječe još iz XII. vieka.

Osim ovih dviju crkava bilo je u XIII vieku bez dvojbe i drugih, kojih nam ne spominju sačuvane isprave. U prvoj polovici XIV. vieka spominje se više crkava i župa na teritoriju negdašnje podgorske županije. Popis ovih župa sastavio je g. 1354. arcidjakon gorički Ivan[3]. Tu se kazuju sve župe zagrebačke biskupije. U poglavju, koje govori o arcidjakonatu goričkom (Guerche vel Goriczensis) napominju se sliedeće crkve, koje su stajale na teritoriju stare podgorske županije: Sv. Nikole u Jastrebarskom, sv. Ivana u Desincu (Gouricua), sv. Jurja u Prilipju (Prilepi), sv. Marije u Volavju, sv. Petra u Petrovini (Biskupech), sv. Sixta u Pribićima, sv. Trojstva u Krašićima, sv. Kozme i Damjana u Vrhovcu (Jeschko), sv. Martina u Hrnjetićima (Brodari), sv. Marije u Mahičnu (Jeskowo), i sv. Jurja na Šipku.

Ni najmanje ne dvojimo, da su mnoge od ovih crkava, ne brojeći ovamo jastrebarsku i volavsku, obstojale već u XIII. vieku. Neke od njih sagradila su podgorska bratstva, kao primjerice u Pribićima, Krašićima, Desincu, Vrhovcu, i na Šipku.

U Jastrebarskom nalazimo već god. 1346. uz župnu crkvu sv. Nikole još kapelicu sv. Duha, koju je plemeniti Mirko Mirin na-

---

[1] Arkiv zagr. kaptola. Acta antiqua, fasc. 30. Nr. 3.

[2] „Martinus condam custos vaciensis nunc sacerdos ecclesie S. Marie de Podgoria". . . . Z. A. Liber conventus Sveticensis I. p. 14. Acta monast. Kamensko fasc. I. Nr. 1—4, prije u Z. A., sada u Budimpešti.

[3] T. M. E. Z. II.

dario zemljama u Zdihovu, te Andrija Jaškaj vinogradom Šeno zvanim, a plemeniti Stefan Matkov vinogradom u gori Vučaku. Crkva sv. Nikole imala je svoje vinograde. Njoj je obćina jastrebarska dala i dio u svojoj šumi Gornjoj Dubravi-Mačkovcu, zadržavši si samo pravo sječe kolja i žirovinu.[1]

[1] Z. A. ovjerov. prepis isprave od god. 1346. pod oznakom. A. N. A.

